

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA BOHEMISTIKY

**Prostředky pro vyjadřování modálních významů v titulcích
vybraného deníku (Srovnání internetového a tištěného
periodika)**

Means of expressing modal meanings in the titles of selected journals
(A comparison of an online and a printed periodicals)

Diplomová práce

Bc. Petra Čepová

Česká filologie – navazující magisterské jednooborové studium

Vedoucí práce: Mgr. Jindřiška Svobodová, Ph.D.

Olomouc 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou práci vypracovala samostatně. Veškeré zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Petra Čepová

Poděkování

Děkuji Mgr. Jindřišce Svobodové, Ph.D. za odborné vedení práce, podnětné rady i připomínky a za čas, který mi věnovala.

Obsah

Úvod	6
1 Publicistický funkční styl a žurnalistické komunikáty	7
1.1 Terminologická diferenciacie	7
1.2 Charakteristika publicistického stylu	7
1.3 Žurnalistické titulky	9
1.3.1 Titulky ve zpravodajství	10
1.3.2 Titulky v publicistice	10
2 Objektivita a žurnalistika	12
3 On-line žurnalistika	14
4 Výpovědní modalita	17
4.1 Epistémická modalita	18
4.1.1 Prostředky lexikální	20
4.1.2 Prostředky gramatické	21
4.1.3 Cizí mínění	21
4.2 Voluntativní modalita	22
4.3 Evaluativní modalita	24
5 Modalita v titulcích MF DNES a její internetové variantě iDNES.cz	26
5.1 Zkoumaná média	26
5.2 Metodika	26
5.3 Modalita v titulcích zkoumaných médií	27
5.4 Epistémická modalita	28
5.4.1 Původce modality	31
5.4.2 Plná jistota/vysoké přesvědčení o platnosti nebo neplatnosti propozičního obsahu	33
5.4.3 Neplná jistota o platnosti/neplatnosti výpovědi	37
5.4.4 Modalita totální a parciální	43

5.4.5 Cizí mínění v titulcích	44
5.5 Voluntativní modalita.....	47
5.5.1 Kategorie původce děje a původce modality	51
5.5.2 Nutnost.....	51
5.5.3 Možnost.....	56
5.5.4 Záměr	60
Závěr.....	64
Anotace.....	66
Seznam použité literatury	67

Úvod

Zvláště v posledních letech zaznamenala velký rozkvět on-line žurnalistika neboli žurnalistika na internetu, která je čtenáři přístupná kdekoliv na světě a v jakoukoliv denní dobu, stačí mít připojení k internetu. Zpřístupnění internetu do běžných domácností mělo za následek stále větší rozšiřování konkurence, jednotlivá webová média tedy mezi sebou musela zápolit o příjemce svých komunikátů. Média se tedy snažila zacílit na co nejširší publikum, což mělo za následek snižování kvality informací (publikovali se i zprávy, které by byly dříve považovány za bulvární) i jazykového projevu žurnalistických článků. I do zpravodajských útvarů ve webové publicistice začaly pronikat prvky z oblasti publicistiky, a to zvláště subjektivní postoje a hodnocení autorů, avšak i přesto se zde nadále dodržuje diverzifikace žurnalistiky na publicistické a zpravodajské útvary.

Titulky u webové žurnalistiky jsou ještě mnohem důležitější, než je tomu u klasických tištěných médií, protože o čtenosti zprávy tu rozhoduje právě titulek a první odstavec, další text je viditelný až po označení příslušného linku a na ten čtenář neklikne, jestliže ho titulek skutečně nezaujme. Převážně v titulcích se tedy objevují výrazové prostředky, jejichž prostřednictvím chtějí autoři čtenáře zaujmout. Výše uvedené změny probíhají i u klasických tištěných médií, ale v mnohem menší míře.

Vlastní analýze zaměřené na vyjadřování výpovědní modality v titulcích dvou periodik bude předcházet teoretická část, v níž nejprve pojednáme o publicistickém funkčním stylu, zvláštní pozornost budeme věnovat titulcům, objektivitě v žurnalistice a on-line žurnalistice. Dále se pokusíme definovat výpovědní modalitu a všechny tři její typy, protože právě jejím prostřednictvím vyjadřují mluvčí postoje k obsahu predikátu. Při následném výzkumu se zaměříme pouze na projevy modality epistémické a voluntativní.

Samotná analýza proběhne na základě těchto teoretických poznatků. Korpus pro výzkum byl vytvořen z titulků tištěného deníku Mladá fronta DNES a její internetové variace iDNES.cz. Cílem analýzy bude zjistit, zda platí náš předpoklad, že v „průběžníku“ iDNES.cz se objevují výrazy signalizující subjektivní postoje či hodnocení mluvčího častěji než v tištěném deníku, dále se pokusíme zjistit, zda se v titulcích vyskytuje častěji modalita epistémická či voluntativní, a který z těchto dvou typů více ovlivňuje informační kvalitu.

1 Publicistický funkční styl a žurnalistické komunikáty

1.1 Terminologická diferenciacie

Dříve, než přistoupíme k vlastní analýze textů, je důležité vymezit pojmy publicistika a žurnalistika. V českém prostředí mezi nimi totiž není příliš ostrá hranice a v lingvistické a žurnalistické terminologii se jejich významy odlišují.

Např. M. Čechová a kol. publicistiku hodnotí jako: „mezilidská komunikace informující o aktuálních společenských a politických událostech a komentující je.“¹ Publicistika tedy v tomto pojetí zahrnuje texty jak mluvené, tak i psané. Synonymně s tímto pojmem se v této oblasti užívá i pojmu žurnalistika², jak je tedy patrné, oba termíny stojí na stejné úrovni. Avšak už J. Mistrík upozorňoval na to, že je nutné oba termíny od sebe odlišit, protože „publicistika má širší význam ako žurnalistika.“³

V Encyklopedii praktické žurnalistiky je termín žurnalistika definován jako „novinářské povolání i produkt této činnosti, které informují o aktuálním dění ve společnosti a názorech na toto dění.“⁴ Je tedy přímo nadřazen publicistice. Ta je pouze jednou ze složek, která „kromě informací obsahuje názor, hodnocení a subjektivní přístup, zahrnuje pojmy, soudy, postoje [...] výsledkem je poznání a eventuálně přesvědčení a získání recipienta.“⁵ Druhou významnou částí žurnalistiky je zpravodajství, které je považováno za nejdůležitější pilíř žurnalistiky. Zpravodajství má za úkol rychle, výstižně, objektivně a vyváženě informovat recipienty o nových událostech. Mělo by obsahovat odpovědi na otázky co, kdy, kde, kdo, popřípadě proč. Nežádoucí je vyjadřování subjektivních názorů.

1.2 Charakteristika publicistického stylu

Pro žurnalistické texty v českém prostředí vznikl svébytný funkční styl, a to funkční styl publicistický. Kvůli některým svým shodným vlastnostem s ostatními styly, zvláště pak se stylem odborným a prostě sdělovacím, se někdy o jeho existenci pochybovalo.⁶ Větší pozornost mu byla věnována až od 50. let, kdy se konala konference v Liblicích.

---

¹ ČECHOVÁ, M. et al: *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997, s. 176.

² Označení žurnalistický neboli novinářský styl se také používá pro komunikáty uveřejňované v denním nebo periodickém tisku.

³ MISTRÍK, J.: *Štylistika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1997, s. 459.

⁴ OSVALDOVÁ, B. - HALADA, J. a kol.: *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999, s. 218.

⁵ Tamtéž, s. 146.

⁶ KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 459.

Do stylové oblasti tohoto funkčního stylu se řadí velké množství různých komunikátů. Patří sem nejen psané texty denního a periodického tisku, ale také mluvené projevy televizní a rozhlasové žurnalistiky, některé řečnické projevy a také reklama. Mistrík však správně poukazuje na to, že ne každý text uveřejněný v novinách, časopisech, rozhlasu nebo televizi musí nutně patřit k publicistickému stylu. Běžně v nich můžeme najít například inzeráty, romány na pokračování, populárně odborné články nebo programy kin a divadel.⁷

Publicistický styl je možné dobře vymezit na základě funkcí, které plní. Kromě funkce informativní je dominantní funkce persvazivní, přesvědčovací, získávací. Ta se přitom v komunikátech nemusí objevit přímo explicitně, ale „může se v nich projevit prvky mimojazykovými, např. výběrem, řazením, rozsahem zpráv nebo výkladů [...]“⁸ Zvláště v posledních letech jsou znatelné ještě další dvě doplňkové funkce, a to zábavní a servisní. Bartošek k těmto funkcím přidává ještě další dvě, naučnou a uměleckou.⁹

Publicistický styl je značně dynamický a proměnlivý. Jeho obsah, ale i lexikum, je silně ovlivněn dobou, ve které vzniká. I přesto se však jazykové prostředky v určité době zdají stabilní. Často tedy dochází k tomu, že se ve stejných komunikačních situacích objevují stejné jazykové prostředky a dochází tak k jejich automatizaci. Recipient je očekává a nejsou tak pro něj nijak překvapivé. Postupně může dojít i k tomu, že automatizované prostředky budou považovány za klišé. Dochází však i k opačnému jevu, a to k aktualizaci. Autoři použijí takové prostředky, které působí neotřele a nově. Tím upoutají adresátovu pozornost. Automatizace a aktualizace se týká všech jazykových rovin, avšak nejvýrazněji se projevuje v rovině lexikální.¹⁰

Texty patřící k publicistickému stylu jsou tak rozrůzněné, že je dále možné je klasifikovat na tři dílčí žánry (funkční styly). J. Mistrík vyděluje tyto: 1. zpravodajské; 2. analytické; 3. beletristické.¹¹ Cílem zpravodajského žánru je co nejrychleji a objektivně informovat recipienty o aktuálních událostech. Mezi základní zpravodajské útvary patří: zpráva, krátká zpráva (noticka), oznámení, interview, komuniké aj. Analytické žánry o události pouze neinformují, ale zároveň ji komentují a přináší její hodnocení. Do tohoto stylu se řadí: úvodník, komentář, glosa, novinářská recenze a kritika, polemika aj. Útvary beletristického stylu plní kromě funkce informativní a persvazivní také funkci estetickou.

---

⁷ MISTRÍK, J.: *Štylistika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1997, s. 459.

⁸ JEDLIČKA, A. - FORMÁNKOVÁ, V. - REJMÁNKOVÁ, M.: *Základy české stylistiky*. Praha: SPN, 1970, s. 42.

⁹ BARTOŠEK, J.: *Základy žurnalistiky*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2002, s. 43.

¹⁰ ČECHOVÁ, M. et al: *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997, s. 212-213.

¹¹ MISTRÍK, J.: *Štylistika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1997, s. 468.

Jsou charakteristické svou subjektivitou a užíváním jazykových prostředků, které nejsou úplně typické pro publicistický styl. K beletristickým útvarům patří: fejeton, reportáž, sloupek, medailon aj.¹²

1.3 Žurnalistické titulky

Rostoucí nároky na rychlost poskytování informací vedou k tomu, že mnoho čtenářů si totiž obvykle nejprve dané médium prolistuje a teprve na základě titulků si najde články, které ho zajímají. Velice výstižné je v tomto kontextu Bartoškovu přirovnání titulku k jídelnímu lístku,¹³ navíc se s nimi setkáváme mnohem častěji než pouze při čtení novin: „Křičí na nás z výloh novinových stánků, setkáváme se s nimi při vstupu na jakýkoliv vyhledávací server Internetu, útočí na nás z rádia a televize v upoutávkách na denní tisk a časopisy [...]“¹⁴ Titulky plní získávací funkci a působí jako prostředek pro přesvědčení čtenářů ke koupi tištěného média nebo k přečtení článku na internetu. Stačí, aby byly napsány poutavě a zajímavě. Zároveň by ale neměly příjemce vědomě mást nebo lákat na informace, které v následném textu obsaženy nejsou.

Slovo titulek pochází z latinského slova *titulus* a znamená název nebo nadpis. Titulek je tedy zvýrazněný název celého komunikátu, který je od ostatního textu odlišen velikostí písma, někdy typem písma a stojí na samostatném řádku.

Titulky plní několik funkcí, které se během času proměňují: orientují čtenáře na stránkách média a upoutávají jeho pozornost, ovlivňují ho a informují o obsahu. Funkce persvazivní a informativní jsou však základními funkcemi celého publicistického stylu, takže distinktivní funkcí titulků je pouze funkce upoutávací a orientační, Macháčková ji pojmenovala funkcí nadpisovou a nápisovou.¹⁵

Titulky stejně jako celý publicistický styl jsou značně dynamické a svázané s dobou svého vzniku. V sedmdesátých a osmdesátých letech se preferovaly titulky stručné a neúplné, které měly přimět čtenáře k přečtení celého textu (např. *Dukla mezi mrakodrapy, Arabové koordinují*)¹⁶. V následujícím desetiletí se charakter titulků změnil. „Zůstala zachována jejich významová i orientační funkce, ale změnila se funkce poutací a výtvarná

---

¹² ČECHOVÁ, M. et al: *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997, s. 224-230.

¹³ BARTOŠEK, J.: *Základy žurnalistiky*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2002, s. 78.

¹⁴ MICHÁLKOVÁ, L.: Novinové titulky před 20 lety a dnes. *Jazykovědné aktuality*, 2007, roč. XLIV, č. 1-2, s. 25.

¹⁵ MACHÁČKOVÁ, E.: K sémanticko-syntaktické výstavbě novinových titulků. *Slovo a slovesnost*, 1985, roč. 46, č. 3, s. 216.

¹⁶ BARTOŠEK, J.: Novinové titulky. In *Jazyk a jeho užívání: sborník k životnímu jubileu profesora Oldřicha Uličného*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1996, s. 252.

(hlavně u bulvárního tisku) i funkce vzhledem k obsahu článku a s tím i jazyková struktura.¹⁷ Dochází ke zkracování článků a naopak prodlužování titulků. Titulky mnohdy shrnují obsah celého článku, což je umožněno i díky používání celých titulkových komplexů (nadtitulky, podtitulky). Jedním ze současných trendů je používání citací a parafrází v titulcích, což ukazuje na sklon žurnalistiky k intertextovosti. Tyto prvky titulky ožívují a dodávají jim expresivitu. Díky nim mohou novináři použít i výrazy nespisovné nebo dokonce vulgární, které by jinak v textech být užity neměly.¹⁸

Titulky je možné klasifikovat podle několika hledisek: a) absence či přítomnost verba finita - titulky statické a dynamické; b) podle míry určitých informací - titulky konkrétní a neurčité; c) podle aktuálního členění - titulky tematické, rematické a tematicko-rematické.¹⁹ Bartošek tuto klasifikaci dále rozšiřuje ještě o další dva typy, a to titulky krátké (do čtyř slov) a dlouhé, věcné a obrazné.²⁰

1.3.1 Titulky ve zpravodajství

Zpravodajské texty se snaží ve svých titulcích shrnout podstatu celého textu. Z tohoto důvodu se tedy stále prodlužují. Podle Bartoškovy výzkumu z roku 1995²¹ (zkoumal titulky v denících Mladá fronta Dnes a Rudé právo, později Právo) mají většinou čtyři a více slov. Převažují jednoduché dvojčlenné věty, popřípadě souvětí, umístěné na dvou řádcích. Nejčastěji se tedy objevují titulky konkrétní a dynamické s tematicko-rematickým aktuálním členěním. Od titulků seriálních periodik je potřeba odlišit titulky bulvární, a to jak po stránce tematické, tak po stránce grafického zpracování.²²

1.3.2 Titulky v publicistice

Publicistické titulky bývají kratší než ty zpravodajské a mívají jmenný charakter. Zpravidla obsahují 3-9 slov, jak uvádí Bartošek ve svém výzkumu. Příznačné pro ně je obrazné vyjádření a snaha po originalitě a jedinečnosti. Výjimečné nejsou ani titulky s funkcí zvolací, výzovou a tázací. Prakticky se neobjevují titulkové komplexy, zato se hojně užívají

---

¹⁷ BARTOŠEK, J.: Novinové titulky. In *Jazyk a jeho užívání: sborník k životnímu jubileu profesora Oldřicha Uličného*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1996, s. 251.

¹⁸ ČECHOVÁ, M. et al: *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003, s. 233.

¹⁹ Tamtéž s. 232.

²⁰ BARTOŠEK, J.: *Základy žurnalistiky*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2002, s. 78.

²¹ BARTOŠEK, J.: Novinové titulky. In *Jazyk a jeho užívání: sborník k životnímu jubileu profesora Oldřicha Uličného*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1996, s. 252.

²² Tamtéž s. 252-259.

mezititulky, které graficky text rozčleňují, tak ho dělají přehlednější, a stručně nastiňují obsah následujících částí. Po přečtení titulku a mezititulků dokáže čtenář získat povědomí o celém textu.²³

---

²³ BARTOŠEK, J.: Novinové titulky. In *Jazyk a jeho užívání: sborník k životnímu jubileu profesora Oldřicha Uličného*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1996, s. 261-263.

2 Objektivita a žurnalistika

Mezi základní vlastnosti funkčního publicistického stylu se řadí objektivita. Recipient předpokládá, že informace v médiích mu budou předkládány s jistou informační kvalitou, objektivně a nezaujatě, požadavek na objektivitu je v žurnalistice spojen hlavně se zpravodajstvím.

McQuail za základní rysy objektivitu považuje: 1. odstup a neutralitu k předmětu zpravodajství (nepřípustná je subjektivita či osobní zaujetí autora); 2. absenci stranění (přístup musí být neutrální a nepředpojatý); 3. dodržování přesnosti a další kritéria pravdivosti (relevance, úplnost); 4. absence skrytých motivů a služby třetí straně.²⁴

Požadavek objektivitu se objevuje v etických kodexech jak českých, tak i zahraničních médií. Volek v rozhovoru pro *Literární noviny* však výstižně poznamenává, že objektivitu se v dnešním tržním pojetí médií dosáhnout již prakticky nedaří, a to dokonce ani ve zpravodajství.²⁵ Na trhu je dnes tolik médií (komerční, veřejnoprávní, internet), že mezi sebou musí bojovat o každého recipienta, takže objektivita ustupuje do pozadí a na první místo se dostává potřeba přesvědčit příjemce ke koupi právě jejich titulu. Zvláště v komerčních médiích dochází k tomu, že autoři ve zprávách uplatňují své subjektivní názory na sdělované skutečnosti. „Věcná fakta totiž čtenáře nezaujímou tolik jako postoje a spekulace.“²⁶ Více příjemců znamená více inzerentů, a to v důsledku znamená zisk. Objektivita je tedy, jak říká Volek, v komerčním prostředí dobrá hlavně jako tržní atribut. Hodí se tehdy, jestliže dokáže zvyšovat čtenářskou oblíbenost a tím i ceny za inzerci.²⁷

O dosažení úplné objektivitu pochybuje i Osvaldová v knize *Zpravodajství v médiích*. Podle ní je jedna věc pojetí objektivitu a druhá věc její realizace v praxi. Jak říká: „Absolutní objektivitu nelze dosáhnout, jelikož už sám výběr skutečností, které mají být sděleny, je proces neobjektivní.“²⁸ Důležité také podle Osvaldové je si uvědomit, že žurnalistické komunikáty píše pouze lidé a není v jejich silách zcela se oprostit od jisté tendenčnosti a zaujetí, a tím pádem není možné, aby zpravodajství bylo pouze neutrálním procesem.²⁹

---

²⁴ McQUAIL, D.: *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2007, s. 172.

²⁵ KOMÁREK, M.: Proč média předstírají, že nepředstírají. *Literární noviny* [online]. 2013 [cit. 2013-11-19].

²⁶ SCHNEIDEROVÁ, S.: *Informace – text – kontext (Nad současnou situací médií)*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, 34.

²⁷ KOMÁREK, M.: Proč média předstírají, že nepředstírají. *Literární noviny* [online]. 2013 [cit. 2013-11-19].

²⁸ OSVALDOVÁ, B. a kol.: *Zpravodajství v médiích*. Praha: Karolinum, 2005, s. 13.

²⁹ Tamtéž s. 13.

Jílek k tomuto tématu poznamenává, že „objektivita se týká způsobu výběru, získávání a práce s informacemi jak v rovině tematicko-obsahové, tak při jejich jazykovém zpracování.“³⁰ Subjektivita se tedy projevuje i ve výběru jazykových výrazů. V následující analýze se zaměřujeme na modalitu obsaženou v titulcích, neboť právě užití modálních prostředků v komunikátech s sebou přináší subjektivní postoje mluvčího, vedoucí ve svém důsledku k narušení objektivity textu.

---

³⁰ JÍLEK, V.: *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, s. 58.

3 On-line žurnalistika

V Encyklopedii praktické žurnalistiky on-line žurnalistiku najdeme pod heslem žurnalistika na internetu a je zde definována takto: „žurnalistická činnost využívající k distribuci výsledků své práce internet.“³¹ Pojem pochází z anglického on-line journalism a u nás je dále znám pod názvy internetová žurnalistika nebo také webová žurnalistika.

Nejprve je důležité stručně vymežit pojmy internet a web, neboť se oba termíny často chybně ztotožňují. Běžný uživatel totiž na internetu pracuje z větší části pouze s webem. Internet je v podstatě systém počítačových sítí, který dokáže mezi sebou propojit počítače na celém světě. „Všechny mají společné to, že pro vzájemnou komunikaci používají základní sadu protokolů (tzv. TCP/IP).“³² Internet byl vyvinut v 60. letech a zpočátku se používal pouze pro akademické účely. Oproti tomu web, neboli World Wide Web (WWW), je pouze jednou z aplikací (ze služeb) sítě internet, která vznikla o třicet let později a funguje na bázi hypertextových odkazů.

Internetová žurnalistika se podle Šmída začala vyvíjet v polovině 90. let, kdy se internet zpřístupnil i laické veřejnosti, čímž došlo k masivnímu nárůstu počtu uživatelů internetu, respektive webu.³³ Jak podotýká Bednář, média se z počátku na webu pouze prezentovala, zvětšujícímu se publiku to ale nestačilo a média se musela poptávce přizpůsobit. Z počátku docházelo k tomu, že klasická tištěná média tvořila tzv. mirrory (zrcadla), což znamená, že svá klasická tištěná vydání pouze převedla do digitální podoby, a to často se zpožděním. V prostředí webu tedy vznikl prostor pro čistě webová média, která by publikovala své komunikáty bezprostředně po jejich napsání a pouze v digitální podobě. V Česku se prvním čistě webovým deníkem stal server Neviditelný pes Ondřeje Neffa, který pravidelně vychází od roku 1996.³⁴

On-line žurnalistika má několik specifických znaků. Šmíd ve své studii vyzdvihuje hlavně tři: hypertextualitu, interaktivitu a multimedialitu. Díky hypertextualitě je možné odkazovat na mnoho dalších a dalších souvisejících informací (články jiných autorů, texty z archivu, odkazy ke zdrojům), a to pomocí tzv. linků. Podobu výsledného komunikátu si každý recipient určuje sám podle toho, jak jednotlivé části textu skládá za sebe. Dalo by se říci, že každý výsledný text je originál. Webová žurnalistika počítá se s čtenářovou interakcí,

---

³¹ OSVALDOVÁ, B. - HALADA, J. a kol.: *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999, s. 220.

³² BEDNÁŘ, V.: *Internetová publicistika*. Praha: Granda Publishing, 2011, s. 34.

³³ ŠMÍD, M.: *Žurnalistika v informační společnosti: internetizace a digitalizace žurnalistiky. Pražské sociálně vědní studie* [online]. 2006, s. 9 [cit. 2013-11-20].

³⁴ BEDNÁŘ, V.: *Internetová publicistika*. Praha: Granda Publishing, 2011, s. 46-50.

a interaktivitou se zde myslí hlavně adresátova zpětná vazba, která se projevuje převážně účastí v diskusích. Čtenář se touto cestou vyjadřuje ke kvalitě článku, případně doplňuje chybějící informace (tuto interaktivitu Šmíd nazývá funkční). Přesto, že základním kamenem i digitálního komunikátu zůstává stále text, komunikáty jsou na webu běžně doplněny multimediálními prvky (videozáznamy, audiozáznamy). Opomenout se nesmí ani to, že web v podstatě ruší bariéry prostoru a času. Kterýkoli respondent si může odkudkoli a kdykoli přečíst komunikáty českých nebo klidně i světových médií. Čtenář si stejně tak dobře každý den může vyhledat zprávy z www.idnes.cz jako z www.nytimes.com. Stačí mít pouze připojení na internet.³⁵

Webová média se stejně tak jako ta klasická dají podle různých kritérií rozdělit do jednotlivých kategorií. Pro web jsou specifické dvě, první je typologie podle vztahu klasického média k tomu webovému. V tomto případě je možné webová média rozdělit do dvou základních kategorií, které jsou uvedeny v Encyklopedii praktické žurnalistiky: 1. internetové varianty zavedených médií (kromě obsahu tradičních médií publikují i vlastní nové komunikáty - iDNES.cz, tn.cz aj.); 2. webová média, které nejsou vázána na žádná zavedená média (publikují pouze v prostředí internetu - aktualne.cz, blisty.cz aj.).³⁶ Druhá typologie je z hlediska periodicity. Bednář v publikaci *Internetová publicistika* uvádí, že z počátku webová média přebírala schémata periodicity z klasických médií (měsíčníky, týdeníky, deníky), avšak kvůli rozvoji webu a velké konkurenci se z většiny zpravodajských médií staly tzv. průběžníky (stránky jsou aktualizovány několikrát denně).³⁷

Jak už bylo výše zmíněno, žurnalistika se v klasických médiích dále dělí na zpravodajství a publicistiku. Tato diverzifikace se objevuje také v prostředí on-line žurnalistiky, avšak podle Bednáře na webu začíná mít převahu publicistický přístup, což způsobuje to, že „čisté“ zpravodajství z webových stránek pomalu mizí. Ve specifickém prostředí webu vznikly dokonce zcela nové žánry, například on-line reportáž, on-line rozhovor nebo průběžně aktualizovaná zpráva.³⁸

Jestliže u tištěných periodik titulek zaujímá hlavní roli, tak u těch webových to platí dvojnásobně. „O čtenosti internetové zprávy rozhoduje její titulek a úvodní odstavec,

---

³⁵ ŠMÍD, M.: *Žurnalistika v informační společnosti: internetizace a digitalizace žurnalistiky*. *Pražské sociálně vědní studie* [online]. 2006, s. 10-11 [cit. 2013-11-20].

³⁶ OSVALDOVÁ, B. - HALADA, J. a kol.: *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999, s. 220.

³⁷ BEDNÁŘ, V.: *Internetová publicistika*. Praha: Granda Publishing, 2011, s. 59.

³⁸ Tamtéž s. 24; s. 108-109.

protože další text zprávy obvykle bývá dostupný přes odkaz, na který čtenář klikne jenom v tom případě, že ho titulek, čelo zprávy, případně její shrnutí zaujme.“³⁹

---

³⁹ ŠMÍD, M.: Žurnalistika v informační společnosti: internetizace a digitalizace žurnalistiky. *Pražské sociálně vědní studie* [online]. 2006, s. 20 [cit. 2013-11-20].

4 Výpovědní modalita

Modalita je lingvistická kategorie, která patří mezi jazykové univerzálie. Objevuje se i v typologicky odlišných jazycích. To svědčí o tom, že nemůže jít o čistě gramatickou kategorii. Klímová upozorňuje na to, že modalita prochází hned třemi rovinami: gramatickou, sémantickou a pragmatickou. Na rovině gramatické se modalita projevuje tehdy, když se slovesný způsob (za pomoci prostředků lexikálních a intonace) uplatňuje při konstituování větných typů. K přechodu do roviny sémantické dochází v momentě, kdy se větný typ mění na typ výpovědní, nebo když modus funguje jako modalizátor realizující modální významy. Pragmatická rovina je dána tím, že určitá výpověď v závislosti na komunikační situaci může mít hned několik ilokučních funkcí.⁴⁰

Přesně vymezit modalitu není jednoduché a snad ani možné, „a to nejen pro různé chápání, ale především pro samu komplexnost tohoto pojmu“.⁴¹ Na jednom se však badatelé shodují, modalita „je nutným, konstitutivním znakem každé věty“.⁴² Běličová dokonce tvrdí, že modálnost je „složkou větovtvornou.“⁴³

Rozkolísanost není pouze v chápání modalit, ale také v její klasifikaci. M. Dokulil rozlišuje modálnost objektivní (vztah výpovědi ke skutečnosti) a subjektivní (vztah mluvčího k výpovědi), přičemž obojí vychází z odrazu ve vědomí mluvčího.⁴⁴ Šmilauer v Novočeské skladbě rozeznává modalitu v širším smyslu, kam zařazuje druhy vět podle postoje mluvčího a věty kladné a záporné, a modálnost v užším smyslu, kde rozlišuje obsah výpovědi na základě reálnosti a nereálnosti.⁴⁵ M. Grepl naopak uvádí, že modalitu lze rozčlenit podle tří aspektů, a to modalitu obecnou (postojovou)⁴⁶, voluntativní a jistotní. Přitom modalita postojová je právě tím konstitutivním znakem každé výpovědi. Zbylé dva typy modalit jsou fakultativní, tedy nejsou nutnou součástí výpovědi. Pokud však obsaženy jsou, tak se navrstvují na modalitu postojovou. Greplova obecná modalita v podstatě odpovídá Šmilauerově modalitě v širším smyslu. To znamená, že rozlišuje výpovědi podle

---

⁴⁰ KLÍMOVÁ, E.: *Otázky vztahu slovesného modu a modalit v italštině (na pozadí češtiny a angličtiny)*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009, s. 10-11.

⁴¹ GREPL, M.: K podstatě modálnosti. In *Otázky slovanské syntaxe III*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1973, s. 23.

⁴² DOKULIL, M.: K modální výstavě věty. In *Studie a práce lingvistické I*, 1954, s. 256.

⁴³ BĚLIČOVÁ, H.: *Modální báze jednoduché věty a souvětí*. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 1983, s. 3.

⁴⁴ DOKULIL, M.: K modální výstavě věty. In: *Studie a práce lingvistické I*, 1954, s. 255.

⁴⁵ ŠMILAUER, V.: *Novočeská skladba*. Praha: SPN, 1966, s. 21-31.

⁴⁶ Ve třetím vydání Skladby spisovné češtiny, jejímiž autory jsou Bauer a Grepl, již není tato modalita označována jako obecná nebo postojová, ale jako modalita komunikačně intencí, záměrová.

jejich komunikační funkce. Na tomto základě vyděluje čtyři typy výpovědí: oznamovací, tázací, rozkazovací a práci.⁴⁷

Rozpor je také patrný při zařazování kladu a záporu k modalitě. Jak je uvedeno výše, tuto kategorii k modalitě, a to v širším smyslu, zařazuje Šmilauer. Klad a zápor patří do modalit i podle Benešové.⁴⁸ Křížková ve stati Větné typy a tzv. jistotní modalita vyděluje tzv. modalitu pravdivostní⁴⁹, jejíž jádro představuje právě protiklad mezi výpověďmi kladnými a zápornými. Klad a zápor představuje nutnou součást každé výpovědi a jasně signalizuje, zda obsah výpovědi platí nebo neplatí.⁵⁰ Někteří autoři však klad a zápor do této lingvistické kategorie vůbec nezařazují. K těmto lingvistům patří například Běličová. Podle ní „jde o kategoriální významy bezprostředně odrážející objektivní realitu, zatímco kategorie modalit se považuje za oblast uplatnění subjektivně hodnotících postojů mluvčího k faktičnosti existence vztahů obsažených v propozici.“⁵¹ Až na jisté výjimky nepovažuje klad a zápor za součást modalit ani Grepl.⁵²

V této práci se budeme zabývat pouze fakultativními vrstvami modalit, jejichž pomocí je možné modifikovat výpověď tímto způsobem:

1. vzhledem k jistotě platnosti jejího obsahu - epistémická modalita
2. vzhledem k zájmu mluvčího na realizaci děje - voluntativní modalita
3. vzhledem k způsobu hodnocení obsahu výpovědi - evaluativní modalita

4.1 Epistémická modalita

Jistotní modalita, někdy zvana též epistémická, pravděpodobnostní nebo pravdivostní⁵³, vyjadřuje míru jistoty/nejistoty mluvčího o platnosti sdělovaného obsahu. Uplatňuje se ve větách oznamovacích i tázacích. Pomocí prostředků jistotní modalit může

---

⁴⁷ GREPL, M.: K podstatě modálnosti. In *Otázky slovanské syntaxe III*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1973, s. 23.

⁴⁸ PANEVOVÁ, J. – BENEŠOVÁ, E – SGALL, P.: *Čas a modalita v češtině*. Praha: Univerzita Karlova, 1971, s. 99.

⁴⁹ Pojem modalita pravdivostní používá ve svých pracích také Svoboda, ovšem s jiným významem. V jeho případě pravdivostní modalita označuje modalitu epistémickou (jistotní).

⁵⁰ KRÍŽKOVÁ, H.: *Větné typy a tzv. jistotní modalita*. In *Studia slavica pragensia*. Praha: Univerzita Karlova, 1973, s. 108.

⁵¹ BĚLIČOVÁ, H.: *Modální báze jednoduché věty a souvětí*. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 1983, s. 4.

⁵² GREPL, M.: K podstatě modálnosti. In *Otázky slovanské syntaxe III*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1973, s. 38.

⁵³ Křížková s tímto termínem, který používá Svoboda pro označení jistotní modalit, nesouhlasí a považuje ho za nešťastný. Jak již bylo zmíněno výše, jádrem pravdivostní modalit je podle Křížkové klad a zápor.

mluvčí podávat daný propoziční obsah s různou mírou pravděpodobnosti, čímž se vůči adresátovi zbavuje zodpovědnosti prokázat pravdivost sdělované informace.⁵⁴

Klasifikace hodnot jistotní modalit je různá. Například Čejka rozlišuje pouze dvě hodnoty, a to plné a neplné přesvědčení o pravdivosti obsahu. Potřeba dalšího dělení je pro něho sporná.⁵⁵ Naopak Greplova klasifikace, ze které bude tato práce vycházet, je mnohem podrobnější. Rozlišuje hled čtyři základní oblasti jistotní modalit:

1. Plná jistota

Mluvčí podává obsah (kladný nebo záporný) jako stoprocentně jistý. Stoprocentní jistota nebývá ve výpovědi nijak signalizována. Př.: *Petr se urazil.*

2. Vysoký stupeň přesvědčení

Mluvčí je o platnosti obsahu téměř přesvědčen (jistota se blíží 100 %), nebo je naopak téměř přesvědčen o neplatnosti (přesvědčení se blíží 0 %). Př.: *Jsem přesvědčen, že se Petr urazil. Pochybuji, že se Petr urazil.*

3. Střední stupeň přesvědčení

Mluvčí se domnívá, že obsah je spíše platný (jistota přesahuje 50 %), nebo spíše neplatný (jistota je nižší než 50 %). Př.: *Myslím, že se Petr urazil. Nemyslím, že se Petr urazil.*

4. Nízký stupeň přesvědčení

Jistota mluvčího se pohybuje kolem 50 %. Pouze u této hodnoty dochází k tomu, že mluvčí připouští jak platnost propozičního obsahu, tak i možnou neplatnost. Př.: *Je možné, že se Petr urazil. Ale je také možné, že se neurazil.*⁵⁶

Jistotní modalitu je také možné dělit na částečnou (parciální) a úplnou (totální), a to podle toho, zda mluvčí za jistý (možný nebo nejistý) považuje celý obsah, jistotně modalitní postoje postihují tedy i predikát, nebo pouze některou jeho část. V prvním případě se mluví o jistotní modalitě totální (*Karel to asi otiskne v časopise*), v druhém o modalitě parciální (*Karel to otiskne v časopise asi hodně zkráceně*).⁵⁷

Nejen u modalit voluntativní, ale také u modalit jistotní uvažuje Buráňová o původci modalit. Původcem modalit tu je ta osoba, která vyjadřuje míru jistoty. Upozorňuje přitom na to, že původcem tu nemusí být pouze mluvčí, ale také osoba jiná.

---

⁵⁴ KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 267.

⁵⁵ ČEJKA, M.: Postavení jistotní modalit ve struktuře výpovědi. In *Otázky slovanské syntaxe IV/2*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1980, s. 53.

⁵⁶ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 402-403.

⁵⁷ ČECHOVÁ, M.: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV, 1996, s. 238.

Uvádí tři případy: 1. původce modalita je mluvčí (*Ted' už je Petr asi doma*); 2. původcem modalita není mluvčí, ale jiná osoba, které je explicitně pojmenována (*Podle Pavla je už Petr asi doma*); 3. cizí mínění (*Petr už je prý doma*).⁵⁸

4.1.1 Prostředky lexikální

Lexikálně se jistotní modalita vyjadřuje pomocí **epistémických predikátorů, epistémických partikulí a modálních sloves**.

Pokud se modalita vyjadřuje pomocí **epistémických predikátorů**, výpověď má podobu souvětí podřadného. Jistotně modalitní predikátor pak stojí ve větě hlavní a vlastní obsah výpovědi je tvořen větou vedlejší se spojkou *že* (*Jsem si jist, že Petr už je doma*). Mezi epistémické predikátory patří výrazy: *jsem přesvědčen, věřím, jsem si jist, je pravděpodobné, myslím, tuším* apod. Dále se sem řadí i některé frazeologismy: *nic bych za to nedal, že...; dám za to krk, že... aj.*⁵⁹

Další možností, jak vyjádřit obsah výpovědi jako ne zcela jistý, je použití **epistémické partikule**. Někdy se jim také říká větná příslovce. Mají totiž povahu parenz, a tak nevstupují do syntaktických vztahů (*Naše rozhodnutí jistě Petra potěšilo*). Jistotní částice jsou podle Grepla představovány těmito výrazy: *asi, snad, patrně, jistě, nejspíš, sotva aj.* Epistémická modalita může být vyjádřena i víceslovnými spojeními: *podle všeho, podle mého názoru, co já vím* apod. Charakter epistémických partikulí mohou získat také některá slovesa (1. os. sg. indikativu sloves *myslím, tuším, počítám*), která ztratí svou větnou povahu (*Ten vlak má myslím zpoždění*).⁶⁰

Modální slovesa (*muset, moci*) jsou ve své primární funkci prostředky voluntativní modalita. Ve své sekundární funkci však mohou fungovat jako prostředky modalita epistémické, a tím pádem vyjadřovat různý stupeň jistoty/nejistoty mluvčího o platnosti propozičního obsahu. „K takovému sémantickému posunu modálních sloves snadno dochází v konstrukcích, ve kterých není pozice subjektu obsazena substantivem s příznakem aktivity [...],“⁶¹ nebo v konstrukcích bezagentních. Modální sloveso *muset* vyjadřuje vysoký stupeň přesvědčení mluvčího o platnosti obsahu (*Naše rozhodnutí muselo Petra*

⁵⁸ BURÁŇOVÁ, E.: Vztah mezi pravděpodobnostní, dispoziční a záměrovou modalitou. *Slovo a slovesnost*, roč. 40, č. 2, 1979, s. 99.

⁵⁹ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Składba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 480-481.

⁶⁰ Tamtéž, s. 482-483.

⁶¹ GREPL, M.: K podstatě modalnosti. In *Otázky slovanské syntaxe III*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1973, s. 34-35.

potěšit = „*nejspíše ho potěšilo*“), kdežto modální sloveso *moci* stupeň nízký (*Dnes může být pěkně* = „*bude asi pěkně*“). V mnohých případech mají slovesa formu kondicionálu.⁶²

4.1.2 Prostředky gramatické

Jistotní modalita se nevyjadřuje pouze lexikálně, ale také gramaticky, a to za pomoci **futura** nebo **speciálních výpovědních forem** (většinou se jedná o osamostatněné vedlejší věty).

Mluvčí může k vyjádření možného děje užít morfologickou formu **futura**. Místo prezntní formy slovesa *být* užije formy futurální, např.: *Jan už bude doma* (= „*už je nejspíše doma*“), nebo použije opisný tvar budoucího času, např.: *Ta žárovka nebude dobře utažená* (= „*zřejmě není dobře utažená*“), popřípadě futurum tvořené prefixem *po-*, př.: *Ty hodinky vám půjdou pozdě* (= „*patrně jdou pozdě*“).

Speciální výpovědní formy se uplatňují převážně v dialogických mluvených projevech. V podstatě se většinou jedná o osamostatněné vedlejší věty, v nichž původní spojka získala vlastnosti částice. Předpokládá se, že osamostatněná vedlejší věta představuje zbytek souvětí, jehož hlavní věta byla tvořena epistémickým predikátorem. Jedná se hlavně o konstrukce s *aby* (*Aby řídil opilý?* = „*pochybuji, že bude řídit opilý*“) a *že* (*Že tady někdo kouřil!* = „*jsem přesvědčen, že tady někdy kouřil*“). Důležitou roli v těchto případech hraje intonace.⁶³

4.1.3 Cizí mínění

Součástí epistémické modality je také kategorie tzv. cizího mínění. Prostřednictvím této kategorie dává mluvčí najevo, že to, co říká, od někoho převzal, a tudíž se sám nemůže za pravdivost obsahu zaručit. Podle Čejky však cizí mínění do oblasti epistémické modality nepatří, protože mluvčí ve výpovědi pouze referuje o promluvě, jejímž původcem sám není.⁶⁴ V této práci se přikláníme k názoru Grepla a dalších lingvistů, kteří do oblasti jistotní modality cizí mínění zahrnují.

Původcem informace, kterou mluvčí zprostředkovává, nemusí být pouze osoba, ale třeba také text, zvukový záznam apod. Původce nemusí být vždy explicitně uveden

⁶² GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 484.

⁶³ Tamtéž, s. 484.

⁶⁴ ČEJKA, M.: Postavení jistotní modality ve struktuře výpovědi. In *Otázky Slovanské syntaxe IV/2*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1980, s. 59-61.

(*V novinách psali, že klesnul kurz koruny; Paní učitelka říkala, že pojedeme na výlet*), ale může být anonymizován (*Povídá se, že se Jana bude rozvádět*).

K vyjádření cizího mínění slouží některá slovesa s významem předávání a získávání informace (*říkat, psát, slyšet, dozvědět se*), částice *prý, snad, údajně* a modální sloveso *mít* (*Včera se měl rozvést*).

Palmer pro vyjádření toho, že jistá informace pochází z cizího zdroje a mluvčí ji pouze reprodukuje, používá termín **evidencialita**. Tato subkategorie epistémické modality je významově širší než tzv. cizí mínění. Zahrnuje v sobě všechny důkazy, které mluvčí pro podložení pravdivosti svého tvrzení má, jako například informace, které se doslechl, nebo důkazy získané na základě smyslového vnímání (evidence of senses).⁶⁵

4.2 Voluntativní modalita

„Věty mohou obsahovat explicitní informaci o tom, že realizace/nerealizace obsahu predikátu je nutná, tj. někým nebo něčím vynucená, možná, tj. někým nebo něčím umožněná, anebo záměrná (úmyslná, chtěná).“⁶⁶ Jestliže jsou tedy ve větě vyjádřeny tzv. volní postoje, jedná se o modalitu voluntativní. S tímto termínem nesouhlasí Běličová, nepovažuje ho za výstižný. Podle ní ty postoje, které modifikují predikační obsah z hlediska hodláni a chtění, jsou nejméně modální. Tento typ modality tedy nazývá modalitou intenční.⁶⁷ Někteří lingvisté také používají termíny modalita dispoziční (Buráňová), slovesná (Benešová) nebo deontická (Klímová).

V oblasti voluntativní modality vyčleňuje Grepl tři základní kategorie, a to nutnost, možnost a záměr. Každou tuto kategorii rozděluje ještě dále na subkategorie. V oblasti nutnosti rozeznává nezbytnost, očekávanost (povinnost, náležitost, naplánovanost) a záhodnost (žádoucnost), v rámci možnosti subkategorie prostá možnost, dovolení a schopnost. V poslední kategorii záměru se pak jedná o významy „mít úmysl“ a „mít zájem“.⁶⁸ Všechny tyto kategorie pojí to, že sémantická informace, kterou mluvčí pomocí specifických prostředků podává, vychází z jeho vidění světa, které se mu ve vědomí jeví jako objektivní⁶⁹, nedochází tedy k uplatňování subjektivních postojů k danému ději.

⁶⁵ PALMER, F. R.: *Mood and Modality*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995, s. 51.

⁶⁶ DANEŠ, F. – HLAVSA, Z. – GREPL, M.: *Mluvnice češtiny 3*. Praha: Academia, 1987, s. 278.

⁶⁷ BĚLIČOVÁ, H.: *Modální báze jednoduché věty a souvětí*. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 1983, s. 25-44.

⁶⁸ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 153-165.

⁶⁹ Avšak jak říká Dokulil, ve vědomí se realita nikdy neodráží jako v zrcadle, ale je částečně ovlivněna subjektivními postoji jedince.

Voluntativní modalita se realizuje ve větách oznamovacích, tázacích a práciích. Tento typ modalit se nejčastěji vyjadřuje lexikálně, řidčeji pak prostředky slovotvornými a pomocí některých typů větných konstrukcí. Základními prostředky tedy jsou: 1. modální modifikátory; 2. modální predikátory. Do první skupiny patří výrazy, které se pojí pouze s infinitivem: vlastní modální slovesa (*muset, mít, moci, smět, chtít, hodlat*), modální slovesa v širším smyslu (*umět, dovést, vydržet, dokázat, zdráhat se, zpěčovat se, odmítat, bránit se*) a modální výrazy jako *lze, dá se/dají se, jde/jdou*. Výrazy druhé skupiny se pojí s vedlejší větou, případně s její infinitivní nominalizací: *je (bylo, bude) nutno(é), třeba, možno(é); být nucen, povinen, schopen aj.*

Při popisu výrazových prostředků je důležité rozlišovat, „zda nutnost, možnost, záměr vykonat nějaký děj vychází od původce děje samého, nebo jsou určeny (vyvolány) někým jiným.“⁷⁰ Rozlišuje se tedy mezi případy, kdy je původce děje totožný s původcem modalit, a mezi případy, kdy tomu tak není. Jestliže tedy není původce děje totožný s původcem modalit, je dále zapotřebí určit, zda je původcem modalit mluvčí či někdo jiný.⁷¹ To je často možné určit až z kontextu. Klímová podle toho, zda je nebo není mluvčí původcem modalit, rozděluje deontickou modalitu na objektivní a subjektivní. V případě, že je mluvčí původcem modalit, mluví o subjektivní deontické modalitě. Za objektivní ji považuje tehdy, jestliže se mluvčí s původcem modalit neshoduje.⁷²

Výběr výrazových prostředků je dále ještě závislý na typu větné konstrukce. Z tohoto hlediska rozlišujeme: 1. konstrukce agentní, kdy pozice podmětu je obsazena původcem děje; 2. konstrukce deagentní, ve kterých je původce děje odsunut z místa podmětu a 3. konstrukce bezagentní, ve kterých se původce nepředpokládá.

1. Konstrukce agentní

Voluntativní modalita se vyjadřuje modálními slovesy v osobních tvarech a modálními predikativy. Obě varianty se pojí s infinitivem. Při vyjadřování nutnosti se uplatňují modální slovesa *muset, mít* a modální predikativa *nucen, povinen*. Možnost se vyjadřuje pomocí modálních sloves *moci, smět* a modálních predikativ *schopen, s to, v stavu*. Záměr modálními slovesy *chtít, mít, hodlat*. Příklad: *Petr musí odejít; Petr už může pracovat; Petr mu chce napsat.*

---

⁷⁰ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 38.

⁷¹ Tamtéž, s. 38.

⁷² KLÍMOVÁ, E.: *Otázky vztahu slovesného modu a modalit v italštině (na pozadí češtiny a angličtiny)*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009, s. 37.

2. Konstrukce deagentní

Voluntativní modalitu v konstrukcích deagentních, je možné vyjádřit třemi způsoby:

- reflexivním tvarem modálních sloves s infinitivem: *Ty knihy se musejí obalit; Muselo se o tom mluvit* apod.
- nereflexivní formou modálních sloves s pasivním infinitivem (pouze u sloves předmětových): *Komise může být zvolena okamžitě; Petr musí být napomenut* apod.⁷³
- spona + modální predikativum (adjektivum) + infinitiv: *Ty knihy je nutno (nutné) obalit*. Nutnost lze vyjádřit modálními predikativy (adjektivy) *nutno(é), třeba, dlužno, záhodno, nezbytno(é)*. Význam možnosti se vyjadřuje predikativy *možno(é), lze*. Pro význam záměru se používá predikativ *záhodno, zapotřebí*.⁷⁴

3. Konstrukce bezagentní

Modalita se vyjadřuje pomocí nezvratných neosobních tvarů modálních sloves ve spojení s infinitivem: *Zítřejší musí být pěkně*.⁷⁵

4.3 Evaluativní modalita

Prostřednictvím hodnotících neboli evaluativních postojů mluvčí zaujímá k obsahu výpovědi pozitivní či negativní stanovisko. Tyto postoje mohou být buď objektivní (hodnocení je založeno na nějaké společenské normě), nebo subjektivní (hodnocení vychází čistě z emocí mluvčího). Na základě těchto kritérií Čechová dělí evaluativní modalitu do dvou skupin: 1. postoje etické a 2. postoje emocionální. Mezi oběma typy však nemusí vždy být ostrá hranice.

Čeština má mnoho možností, jak evaluativní postoje vyjádřit. Postoje etické se nejčastěji vyjadřují lexikálně pomocí predikativních výrazů: *je dobré/špatné, že...; je správné/nesprávné, že... aj.* K hodnocení se také zřídka využívá modální sloveso mít: *Měli jsme Věru poslechnout. Neměl bys na něj křičet*. Emocionální postoje lze vyjádřit lexikálně: *těší mě, že...; jsem šťasten, že...; je mi líto, že...*, nebo pomocí modálních částic *naštěstí, bohudík, škoda aj.*⁷⁶

⁷³ BAUER, J. – GREPL, M.: *Skladba spisovné češtiny*. Praha: SPN, 1980, s. 38-43.

⁷⁴ ČECHOVÁ, M.: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV, 1996, s. 239.

⁷⁵ Tamtéž, s. 239.

⁷⁶ Tamtéž, s. 240.

Hodnotící postoje zmiňuje také Grepl ve Skladbě češtiny. Ten je však dělí podle jiného kritéria než Čechová. A to z hlediska toho, zda se jedná o „postoje zaujímané k faktu, tedy k obsahu už vykonanému nebo konanému“ nebo o „postoje zaujímané k obsahu, který by se následnou činností mluvčího nebo adresáta teprve uskutečnit mohl.“⁷⁷ Grepl uvádí, že oba typy postojů se vyjadřují prakticky stejnými prostředky, s tím rozdílem, že postojové predikátory, kterými mluvčí zaujímá postoj k potenciálnímu obsahu, jsou často ve tvaru kondicionálu: *Bylo by dobré, aby ses mu omluvil; Bylo by vhodné, abychom mu poděkovali.*⁷⁸

---

⁷⁷ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 490.

⁷⁸ Tamtéž, s. 490-491.

5 Modalita v titulcích MF DNES a její internetové variantě iDNES.cz

5.1 Zkoumaná média

Titulky, které budeme v této práci analyzovat, pochází z tištěného deníku MF DNES a z jeho internetové varianty iDNES.cz.

MF DNES je podle Unie vydavatelů druhým nejčtenějším deníkem v České republice, to byl také jeden z důvodů, proč byl k analýze vybrán právě tento deník. Sama Mladá Fronta se profiluje jako „největší seriózní celostátní deník v České republice“⁷⁹. Každý den lidem podává zprávy ze zahraničí i z domova. Předkládané informace se týkají politiky, ekonomiky, sportu i kultury. Denně jsou součástí novin specializované přílohy a čtyřikrát do týdne také magazíny ONA DNES, DOMA DNES, DNES a VÍKEND.

Internetovou variantou tohoto tištěného deníku je zpravodajský portál iDNES.cz, který vznikl v roce 1998. Podle informací uveřejněných na webových stránkách mafra.cz tento zpravodajský portál měsíčně navštíví přes čtyři miliony čtenářů. O tom, že Mafra usiluje o vskutku široké publikum, svědčí také to, že umožňuje prohlížení portálu na mobilních zařízeních i čtečkách elektronických knih. Stejně jako dnes již většina webových médií, je i iDNES.cz „průběžníkem“, což znamená, že zprávy vznikají prakticky 24 hodin denně, 7 dní v týdnu. Jak již bylo zmíněno výše, iDNES.cz přináší čtenářům oproti klasické tištěné verzi ještě i další články vlastní. Stejně jako MF Dnes podává také iDNES.cz zprávy z domova, zahraničí, politiky, sportu, ekonomika a kultury. Místo příloh obsahuje specializované servery, jako například Auto iDNES.cz, Cestování iDNES.cz nebo OnaDnes.cz.

5.2 Metodika

Excerpovaný materiál pochází z výtisků MF DNES, které byly publikovány v Pardubickém kraji a vyšly v časovém rozmezí od 30. 4. 2013 do 31. 5. 2013. Zkoumání byly podrobeny pouze titulky zpravodajské a nikoli publicistické, protože pouze ve zpravodajských titulcích dochází vlivem subjektivity k narušení informační kvality, což je ve zpravodajství nežádoucí. Jedná se celkem o 1981 zpravodajských titulků z oblasti

---

⁷⁹ *Produkty a služby MF DNES* [online]. poslední revize 2014 [cit.2014-03-05].

domácího, zahraničního i regionálního zpravodajství, sportu a kultury. Do analýzy nebyly zahrnuty titulky obsažené v magazínových přílohách.

Druhým zdrojem je iDNES.cz. Články pochází z časového rozmezí 1. 5. 2013 - 31. 5. 2013 a týkají se oblastí domácích a zahraničních zpravodajství a sportu. Rozsah materiálu činí 3100 titulků. Na základě těchto dvou zdrojů nám tedy vznikl korpus o rozsahu 5081 titulků.

Materiál budeme zkoumat pomocí kvantitativní obsahové analýzy. „Obsahová analýza je kvantitativní výzkumnou metodou pro systematický a intersubjektivně ověřitelný popis komunikačních obsahů, vycházející z vědecky položených otázek.“⁸⁰ Tuto metodu jsme vybrali hned z několika důvodů. Zaprvé umožňuje zpracovat relativně velké množství dat, protože text se redukuje na jednotlivé počítatelné prvky. Zadruhé výsledky výzkumu jsou číselné, takže je možné je přehledně znázornit pomocí tabulek či grafů. Třetí nespornou výhodou je to, že zpracování zkoumaných dat je vysoce objektivní. Obsahová kvantitativní analýza má také vysokou míru reliability, což znamená, že při opakovaném výzkumu za použití stejných metod dojde i další badatel ke stejným výsledkům.

Pomocí této metody se budeme snažit odpovědět na tyto tři otázky: Který ze dvou analyzovaných zdrojů obsahuje větší množství epistémické a voluntativní modality? Který z daných dvou typů modality se užívá v titulcích častěji? Který typ více ovlivňuje informační kvalitu? Nejfrekventovanější výrazy budeme komentovat a uvádět k nim příklady ze vzniklého korpusu.

5.3 Modalita v titulcích zkoumaných médií

Jak je již zřejmé z předchozích položených otázek, v této práci se budeme zabývat pouze modalitou epistémickou a voluntativní, modalitu evaluativní vzhledem k předpokládanému malému výskytu, a tím pádem nepatrnému ovlivnění informační kvality, zcela opomíjíme.

Z tabulky č. 1 je patrné, že z celkového počtu 5081 titulků obsahuje modalitu voluntativní nebo epistémickou celkem 633 titulků, což je 12,46 %. Větší počet dokladů modality se vyskytl na portálu iDNES.cz, a to 13,58 % z celkového počtu 3100 titulků. V celku nízký výskyt modality je zajiště způsoben i tím, že v médiích se nevyskytují pouze

---

⁸⁰ SCHULZ, W. et al.: *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum, 2004, s. 30.

titulky dynamické, ale i titulky statické, které neobsahují verbum finitum, a tím pádem vyjádření modalitu neumožňují.

Kolik titulků obsahuje modalitu?		
	Počet titulků	Vyjádření v procentech (%)
MF DNES	212	10,7
iDNES.cz	421	13,58
Celkem	633	12,46

Tab. č. 1

5.4 Epistémická modalita

Jak již bylo zmíněno výše, prostřednictvím jistotní modalitu mluvčí vyjadřuje své subjektivní přesvědčení o platnosti/neplatnosti dané výpovědi. Jisté sdělení tedy autor podává příjemci s určitou mírou jisty nebo nejistoty. „Jestliže mluvčí podává adresátovi nějaký obsah jako ne plně jistý, vždy to ve výpovědi nějak (různými způsoby a prostředky) indikuje a tím se zároveň zbavuje zodpovědnosti prokázat pravdivost informace, kterou tvrdí.“⁸¹

V následujících podkapitolách rozdělíme prostředky pro vyjadřování epistémické modalitu do tří kategorií, a to podle toho, zda se prostředky využívají k signalizaci plné jistoty/vysokého přesvědčení o pravdivosti propozičního obsahu, neplné jistoty či k vyjádření cizího mínění. Hlavní pozornost pak bude věnována převážně prvním dvěma kategoriím, protože právě jejich prostřednictvím může autor narušit objektivitu daného propozičního obsahu. Zabývat se budeme pouze explicitně vyjádřenou modalitou.

Kolik titulků obsahuje epistémickou modalitu?		
	Počet titulků	Vyjádření v procentech (%)
MF DNES	65	3,28
iDNES.cz	120	3,87
celkem	185	3,64

Tab. č. 2

⁸¹ KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 267.

V tabulce č. 2 můžeme vidět, že jistotní modalitu obsahuje celkem 185 titulků, což jsou pouze necelá čtyři procenta z celkového počtu titulků. Pouze o několik desetin procenta je menší výskyt v tištěném deníku MFD. Do výpočtů jsou však zahrnuty všechny titulky obsahující epistémickou modalitu bez rozlišení původce modality, takže se zde počítá i s těmi, kde původcem modality není sám mluvčí, ale jiná osoba, ať již explicitně pojmenovaná či nikoli. V takovýchto případech se autor od pravdivosti výpovědi distancuje a k porušení informační kvality nedochází. Problematikou původce modality se budeme samostatně zabývat v kapitole 5.4.1 a v některých případech ji budeme komentovat v souvislosti s jednotlivými vyjadřovacími prostředky. Z výsledku můžeme usoudit, že se autoři snaží dodržovat zásadu objektivitu.

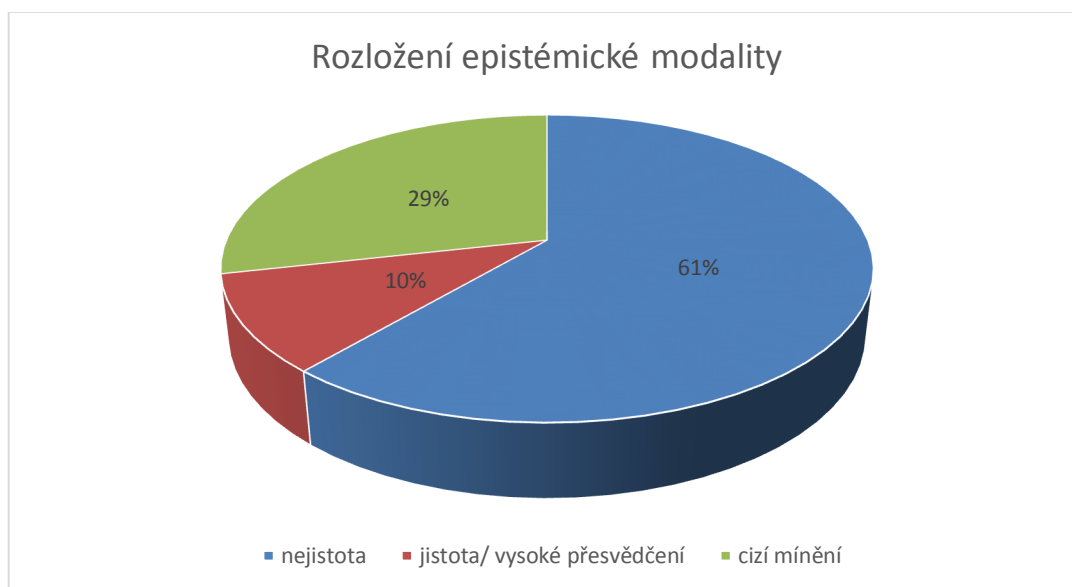
Četnost prostředků pro vyjádření epistémické modality			
	MF Dnes	iDnes.cz	Celkem
snad	7	14	21
moci ⁸²	8	9	17
prý	7	8	15
asi	4	10	14
věřit	3	11	14
mít	4	9	13
podle + Gen	4	8	12
zřejmě	3	9	12
možná	4	5	9
potvrdit/je potvrzeno	2	7	9
doufat	1	7	8
spíš/nejspíš	4	4	8
říkat	2	3	5
forma s částicí že	2	2	4
tvrdit	1	3	4
údajně	1	3	4
jistě	1	2	3
jako + kondicionál	1	1	2

⁸² prostředek pro vyjadřování cizího mínění

mít ⁸³	0	2	2
myslím	2	0	2
nemuset	1	1	2
opravdu	0	2	2
dá se	0	1	1
fakt	0	1	1
mít obavu	1	0	1
muset	0	1	1
rozhodně	1	0	1
určitě	0	1	1
vím	0	1	1

Tab. č. 3

Do této tabulky jsme zanesli všechny prostředky, které byly v titulcích použity pro vyjádření epistémické modality, a podle četnosti výskytu jsme je sestupně seřadili do přehledné tabulky. Z tabulky je patrné, že epistémická modalita se v našem případě nejčastěji vyjadřuje pomocí epistémických partikulí, vyjádření jistotně modalitními predikátory je méně časté. V následujících podkapitolách budeme některé z těchto prostředků stručně komentovat.

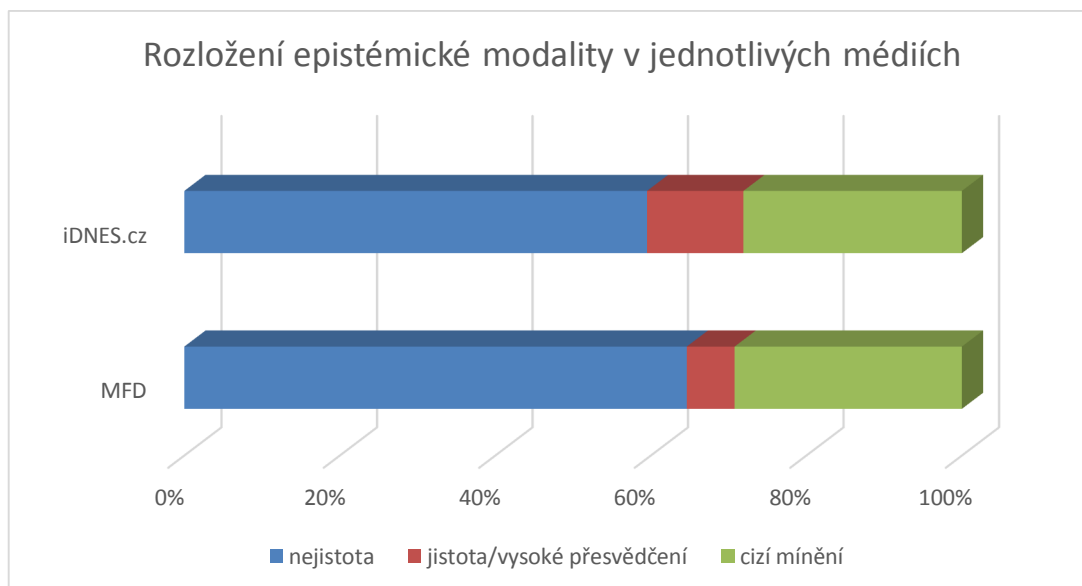

Graf č. 1

⁸³ Výraz signalizující středního stupně jistoty o platnosti/neplatnosti propozičního obsahu.

V grafu č. 1 jsme znázornili rozložení jednotlivých kategorií epistémické modality. Z grafu je zřejmé, že v titulcích převažuje vyjadřování nejistoty, a to velmi zřetelně. Střední nebo nízký stupeň přesvědčení o platnosti/neplatnosti propozičního obsahu se objevilo hned ve 114 případech, což je celých 61 %, oproti tomu hodnota jistoty či vysokého přesvědčení o platnosti/neplatnosti výpovědi se vyskytla v pouhých 10 %.

Rozmístění jednotlivých prostředků v obou zkoumaných médiích jsme znázornili v grafu č. 2. Zatímco prostředky pro vyjádření cizího mínění se v obou médiích vyskytují prakticky ve stejné míře, ve vyjádření míry jistoty se liší. V průběžníku iDNES.cz se vyskytlo evidentně více prostředků pro vyjádření jistoty/vysokého přesvědčení než v klasickém tištěném deníku.

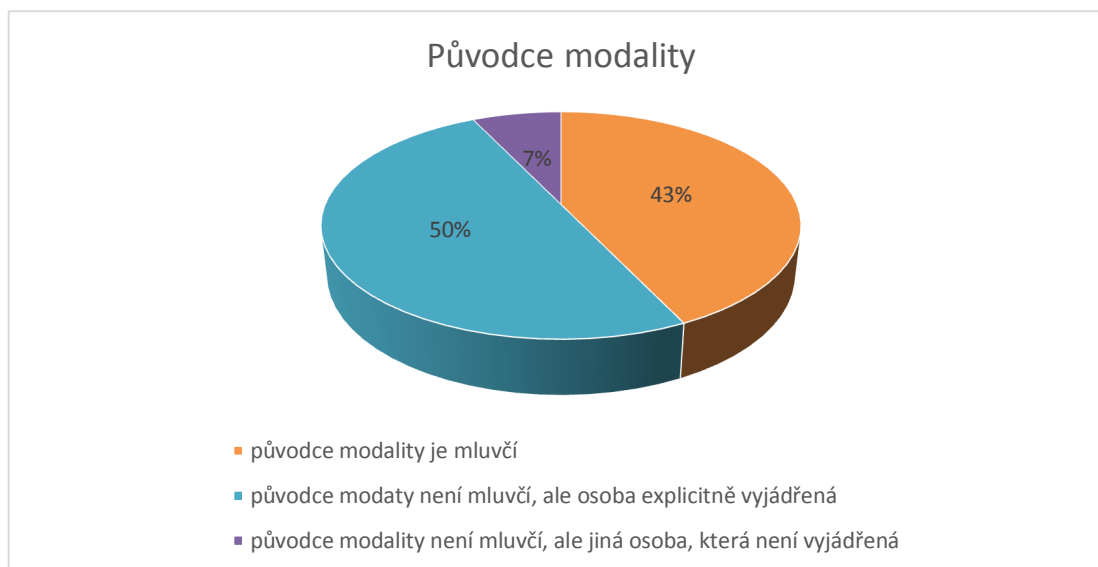

Graf č. 2

5.4.1 Původce modality

Jak jsme již uváděli výše, kategorie původce modality není důležitá pouze u voluntativní modality, ale také u modality epistémické, a to zvláště pro náš výzkum, ve kterém se snažíme zjistit, do jaké míry autoři výpovědí ovlivňují pomocí modality informační kvalitu jednotlivých titulků. Pro zachování objektivity autoři často citují jiné osoby, takže se v podstatě zbavují zodpovědnosti za prokázání pravdivosti daného propozičního obsahu. Titulky pak mohou mít formu přímé řeči, nepřímé řeči nebo parafráze.

Původcem modality je tedy „ta osoba, z níž vychází úsudek o míře pravděpodobnosti realizace děje.“⁸⁴ Původcem modality může být mluvčí, jiná osoba, která je explicitně pojmenována, anebo osoba, které je odlišná od mluvčího, ale ve výpovědi je anonymizována.

Graf č. 3

Ve vzniklém korpusu jsou nejčastěji zastoupené titulky, kde původcem modality není mluvčí, ale explicitně pojmenovaná osoba jiná. Pro představu níže uvádíme tři příklady. V př. č. 2 si můžeme všimnout, že je přímá řeč dána do uvozovek, což již v dnešním zpravodajství není zase tak obvyklé. Většinou se přímá řeč nijak graficky neoznačuje, jako tomu je v př. č. 3.

Př. č. 1: *Ukrajinec hlídače podle obžaloby opil vodkou, pak mu ukradl dva bagry* (iDNES.cz 14. 5. 2013)

Př. č. 2: *Fleischman se probudil, dal dva góly: „A snad jsem si něco schoval“* (MFD 15. 5. 2013)

Př. č. 3: *Doufáme, že nám Česko pomůže do EU, říká srbský velitel z války o Kosovo* (iDNES.cz 26. 5. 2013)

⁸⁴ BURÁŇOVÁ, E.: Vztah mezi pravděpodobnostní, dispoziční a záměrovou modalitou. *Slovo a slovesnost*, 1979, roč. 40, č. 2, s. 99.

5.4.2 Plná jistota/vysoké přesvědčení o platnosti nebo neplatnosti propozičního obsahu

„Sféra jistotní modálnosti je ohraničená dvěma mezními body: plným přesvědčením mluvčího o platnosti sdělovaného obsahu [...] a na druhé straně pak pólem absolutní neznalosti mluvčího o platnosti sdělovaného obsahu.“⁸⁵ Stoprocentní jistota se většinou ve výpovědích explicitně nesignalizuje. Tento způsob vyjádření je v korpusu vůbec nejčastější.

Př. č. 4: *Ostuda pro Prahu. Zmizely cenné fotografie božské Marilyn Monroe* (MFD 23. 5. 2013)

Př. č. 5: *Havarovala avie s fotbalisty. Jeden muž zemřel* (MFD 13. 5. 2013)

Př. č. 6: *Na polské jídlo nadáváme, ale kupujeme ho stále víc* (MFD 7. 5. 2013)

Př. č. 7: *Policie viní šéfa městských organizací ve Studénce ze zpronevěry milionů* (iDNES.cz 3. 5. 2013)

Př. č. 8: *České hokejisty na MS 2014 čeká derby se Slováky, Švédové i Kanada* (iDNES.cz 19. 5. 2013)

Př. č. 9: *Abraham byl v tréninku na GP Itálie čtvrtý, Peškovi se nedařilo* (iDNES.cz 31. 5. 2013)

Všechny tyto uvedené příklady (č. 4-9) jsou formulovány jako prostý fakt a čtenář nemá nejmenší důvod pochybovat o jejich pravdivosti.

Zvláště v dialogickém komunikátu se pro vyjádření stoprocentní jistoty užívá např. predikátor **vím**. Pomocí tohoto prostředku mluvčí zdůrazňuje naprostou jistotu svého tvrzení. Ve vzniklém korpusu se ovšem tento výraz vyskytl pouze v jednom jediném případě, a to jako součást přímé řeči. Původce modality tu není mluvčí, ale osoba jiná, která je explicitně v titulku pojmenována.

Př. č. 10: *Markovič pořád hledá formu. Ale **vím**, že góly dávat umím, ujišťuje* (iDNES.cz 21. 5. 2013)

Žaža uvádí, že i absolutní neznalost je možné explicitně vyjádřit, a to prostřednictvím predikátoru **nevím**. Avšak upozorňuje na to, že „v takových to výpovědích tkví rozpor: ve

---

⁸⁵ ŽAŽA, S.: K úloze tzv. větných adverbíí při vyjadřování postoje mluvčího k propozičnímu obsahu. *Slovo a slovesnost*, 1979, roč. 40, č. 2, s. 135.

chvíli, kdy mluvčí vyslovuje „nevím“, vlastně už ví.“⁸⁶ V našem korpusu se žádný takovýto případ nevyskytuje.

5.4.2.1 Vysoké přesvědčení o platnosti/neplatnosti propozičního obsahu

Další hodnotou, kterou můžeme na pomyslné ose vymežit, je vysoké přesvědčení o platnosti/neplatnosti propozičního obsahu. Mezi touto hodnotou a plným přesvědčením však není hranice příliš ostrá.

Jestliže mluvčí vyjadřuje vysokou míru přesvědčení o platnosti výpovědi, jeho jistota se přibližuje 100 %, tuto hodnotu pak můžeme vyjádřit jako „jsem přesvědčen, že...“. Opačný pól pak představuje vysoký stupeň přesvědčení o neplatnosti obsahu, kdy se jistota blíží hodnotě 0 %. Tuto míru jistoty lze parafrázovat jako „nejsem přesvědčen, že...“.⁸⁷ Vysokou míru přesvědčení je možné explicitně vyjádřit pomocí postojových predikátorů, užitím epistémických partikulí nebo prostřednictvím modálního slovesa *muset*.

Při pohledu do tabulky č. 3 je zřejmé, že nejfrekventovanějším výrazem pro vyjádření hodnoty vysokého přesvědčení je predikátor *je potvrzeno*. Příklady č. 8-11 ukazují, že u tohoto predikátoru, často dochází k elizi sponového slovesa a z výrazu se tak stává větný ekvivalent. Vynechána je také typická spojka *že*. Příklad č. 8 bychom tedy mohli převést do podoby: *Je potvrzeno, že třinečtí hokejisté půjdou do nové sezony s koučem Kalousem*. Takto použitý výraz působí na čtenáře mnohem intenzivněji a budí u nich důvěru v úplnou jistotu. Původcem modality je ve všech třech případech autor článku.

Př. č. 11: *Potvrzeno: třinečtí hokejisté půjdou do nové sezony s koučem Kalousem* (iDNES.cz 1. 5. 2013)

Př. č. 12: *Potvrzeno, hokejisty Colorada povede legendární brankář Roy* (iDNES.cz 24. 5. 2013)

Př. č. 13: *Potvrzeno: hokejisté Jihlavy na jaře neumějí vyhrávat* (iDNES.cz 29. 5. 2013)

V korpusu se vedle predikativa je potvrzeno vyskytlo také sloveso *potvrdit*. V těchto případech již je původce modality od mluvčího odlišný. Sloveso má v příkladech č. 14-16 tvar 3. osoby préterita. V př. č. 16 je součástí uvozovací věty.

⁸⁶ ŽAŽA, S.: K úloze tzv. větných adverbíí při vyjadřování postoje mluvčího k propozičnímu obsahu. *Slovo a slovesnost*, 1979, roč. 40, č. 2, s. 135.

⁸⁷ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 481-482.

Př. č. 14: *Majitel Datartu **potvrdil**, že ho chce prodat* (MFD 29. 5. 2013)

Př. č. 15: *Pellegrini **potvrdil**, že končí v Málaze* (MFD 23. 5. 2013)

Př. č. 16: *Ve Westu explodoval dusičnan amonný, **potvrdili** hasiči. Proč, to nevědí* (iDNES.cz 7. 5. 2013)

Stejnou hodnotu, jako prostřednictvím zmiňovaného predikátoru, je možné vyjádřit pomocí epistémických partikulí **opravdu**, **určitě**, **rozhodně** či **fakt**. Všechny tyto částice řadí Křížková do skupiny, jejichž základním významem je „vyjádření přesvědčení, že obsah výpovědi, tj. vztahy mezi jejími komponenty, platí/neplatí. Jde tedy obecně o význam „je jisté“.⁸⁸ Přesto, že všechny tyto prostředky vyjadřují míru jistoty, která se blíží 100 %, adresát přijímá tyto titulky s menší jistotou, než kdyby žádné neobsahovaly.⁸⁹ V korpusu se těchto prostředků objevuje poskromnu.

Př. č. 17: *Polské soli se **rozhodně** nebojím, prohlásil Zeman ve Varšavě* (MFD 24. 5. 2013)

Př. č. 18: *Kandidát na místopředsedu asociace Šeterle: Berbrův muž **určitě** nejsem* (iDNES.cz 31. 5. 2013)

Př. č. 19: *Zůstane volejbalový bijec Michalovič v Ostravě? **Fakt** malá šance, říká* (iDNES.cz 2. 5. 2013)

Př. č. 20: *Neoblíbený Mourinho v Realu Madrid **opravdu** končí, vrátí se do Chelsea?* (iDNES.cz 20. 5. 2013)

Př. č. 21: *Chalupa: Považuji to za podraz. TOP 09 je **asi opravdu** nedospělá strana* (MFD 23. 5. 2013)

Žaža výrazy **určitě**, **opravdu** a **fakt** řadí do skupiny tzv. konfirmativ. Jedná se o výrazy, které vyjadřují „že realizace děje je ověřená, že se děj skutečně stal (stává, stane).“⁹⁰ V Encyklopedickém slovníku češtiny jsou tyto výrazy označeny jako částice ujišťovací.⁹¹ Na výrazy **opravdu**, **skutečně**, **nabeton** upozorňuje také Grepl a odlišuje je od prostředků epistémické modality, zmiňuje se o nich v kapitole o komunikační funkci

---

⁸⁸ KŘÍŽKOVÁ, H.: Větné typy a tzv. jistotní modalita. In *Studia Slavica Pragensia*, Praha: Univerzita Karlova, 1973, s. 111.

⁸⁹ ŽAŽA, S.: K výrazovým prostředkům tzv. jistotní modality. In: *Slavica Slovaca*, 1972, roč. 7, č. 1, s. 56.

⁹⁰ Tamtéž s. 56.

⁹¹ KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 66.

ujišťovací. Tato funkce se podle něho vyjadřuje kromě zmiňovaných částic také pomocí performativ *přísahám, zaručuji se, ubezpečuji tě, ujišťuji tě* atd.⁹²

Čejka upozorňuje na to, že adverbia **opravdu**, **určitě** a hovorové **fakt**, jsou význačná. V prvním významu je toto adverbium součástí větné stavby a ve větě zpravidla funguje jako příslovecné určení způsobu: *Jan má Aničku opravdu rád*. V druhém významu plní funkci komentoru a podává pouze komentář mluvčího k dané výpovědi, součástí větné stavby již nebývá. Použije-li mluvčí komentor opravdu (určitě, fakt) vyjadřuje, že propozice je pravdivá a došlo tedy ke splnění podmínky upřímnosti. „Úspěšné tvrzení s tímto komentorem musí však zároveň splňovat i přípravnou podmínku, že totiž mluvčí má k dispozici důkazy, důvody atd. pro svou víru v pravdivost vyjadřované propozice. Užívá-li tedy mluvčí v konstatačním typu výpovědi komentor opravdu, bere na sebe silnější závazek než pouhou víru: tvrdí tím, že jeho víra v pravdivost vyjadřované propozice je opodstatněná a podle jeho soudu nevyvratitelná a že díky tomuto faktu, který by byl v případě potřeby zdůvodnit tím, že by podal dostatečné důkazy a důvody atd., má i právo tvrdit danou propozici [...]“⁹³ Zmiňované komentory se nejčastěji objevují v dialogických a polemických textech.

Velice zajímavý je příklad č. 21, kde vedle sebe stojí dva modální významy, a to **snad** a **opravdu**, které vyjadřují dva různé stupně jistotní modality. Zatímco částice **snad** vyjadřuje střední stupeň přesvědčení, což je hodnota nad 50 %, adverbium opravdu, jak jsme již psali výše, vyjadřuje hodnotu kolem 100 %. Tuto výpověď by bylo možné interpretovat hned dvěma způsoby: 1. *Vím, že existuje pravděpodobnost vyšší než 50 %, že je TOP 09 nedospělá strana.*; 2. *Existuje pravděpodobnost vyšší než 50 %, že budu moci jistě říci, že TOP 09 je nedospělá strana.*⁹⁴

Poslední možností, jak vyjádřit vysoké přesvědčení o platnosti/neplatnosti propozičního obsahu je, použít modální sloveso **muset**, které primárně funguje jako prostředek pro vyjádření kategorie nutnosti v rámci modality voluntativní. Modální sloveso **muset** se ve své sekundární funkci vyskytlo pouze v jednom titulku.

Př. č. 22: *Jícha slavil titul „pivní sprchou“*. *Ta prostě musí přijít, smál se* (iDNES.cz 15. 5. 2013)

⁹² GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 492.

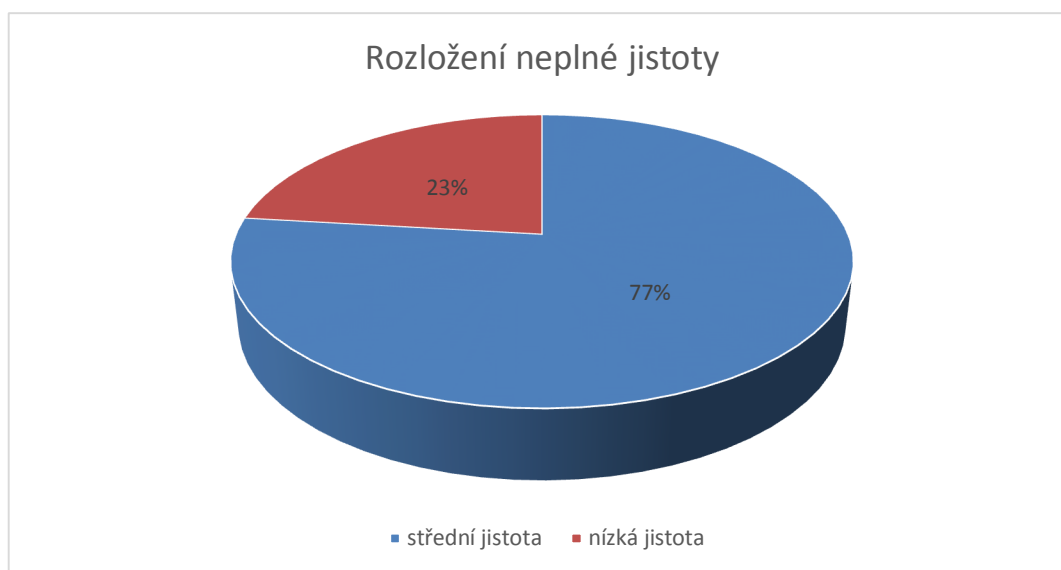
⁹³ ČEJKA, M.: Adverbia jako postojové propoziční komentory: typ opravdu. *Slovo a slovesnost*, 1979, roč. 40, č. 3, s. 214.

⁹⁴ Tamtéž s. 216.

V kapitole 4.1.1 jsme se zmiňovali, kdy k tomuto sémantickému posunu nejčastěji dochází. Jedná se o případy, ve kterých je pozice podmětu obsazena substantivem bez příznaku aktivity. Tak je tomu i v příkladu č. 22, kde je pozice subjektu obsazena sice zájmenem *ta*, ale z předchozí věty je zřejmé, že se jedná o „pivní sprchu“, což je substantivum neživotné.

5.4.3 Neplná jistota o platnosti/neplatnosti výpovědi

Nejistota o platnosti/neplatnosti propozičního obsahu je zastoupena dvěma stupni, a to středním stupněm přesvědčení a nízkým stupněm přesvědčení o platnosti/neplatnosti výpovědi. V grafu č. 4 jsme zobrazili poměr prostředků pro vyjadřování střední a nízké jistoty. Z grafu je naprosto jasné, že radikálně převažují prostředky pro vyjádření středního stupně přesvědčení.

Graf č. 4

5.4.3.1 Střední přesvědčení o platnosti/ neplatnosti propozičního obsahu

Střední stupeň přesvědčení mluvčího o platnosti výpovědi představuje hodnotu pohybující se nad 50 % a je ji možné parafrázovat jako „myslím, že...“. Opačný pól představuje střední stupeň přesvědčení o neplatnosti výpovědi, která se pohybuje v hodnotách pod 50 % a lze ji parafrázovat jako „nemyslím, že...“.

Nejfrekventovanějším prostředkem pro vyjádření středního přesvědčení o platnosti/neplatnosti propozičního obsahu v daném korpusu je partikule *snad*, ale

vzhledem k tomu, že je polyfunkční, budeme se o ní zmiňovat teprve v kapitole 2.4.3.3. Na dalších třech místech se opět umístily částice, a to **asi**, **zřejmě** a **spíš/nejspíš**.

Př. č. 23: *Na svobodě **asi** dlouho nezůstane. Podvodníka obvinili z dalšího zločinu* (iDNES.cz 1. 5. 2013)

Př. č. 24: *Sportáky bohatých **asi** projedou Moravou* (MFD 17. 5. 2013)

Př. č. 25: *Hradecký kouč: Jestli Příbram neporazíme, v lize **asi** nemáme co dělat* (iDNES.cz 21. 5. 2013)

Př. č. 26: *Na Václavském náměstí v Praze hořelo auto, **zřejmě** vinou elektroinstalace* (iDNES.cz 7. 5. 2013)

Př. č. 27: *Dahlgrena hájí právníkové eso. **Zřejmě** požádá o propuštění na kauci* (iDNES.cz 30. 5. 2013)

Př. č. 28 : *V hokeji bych byl **zřejmě** víc platný než v politice* (MFD 9. 5. 2013)

Př. č. 29: *Hákové kříže **nejspíš** malovali bezdomovci, policie našla barvu a štětec* (iDNES.cz 2. 5. 2013)

Př. č. 30: *Sýrie se trhá na kusy, až to masakrování skončí, bude **nejspíš** bez vítězů* (iDNES.cz 17. 5. 2013)

Př. č. 31: *Sarin **spíš** použili syrští rebelové, naznačuje OSN* (MFD 7. 5. 2013)

Co se týče kategorie původce modality, tak z analýzy vyplynulo, že převažují titulky, kde je původcem modality sám autor. Jiný autor se v případě částic **zřejmě** a **spíš/nejspíš** vyskytl pouze ve dvou uvedených příkladech č. 28 a č. 31. V případě partikule **asi** jsme uvedli pouze jeden příklad (č. 25) z celkem pěti výskytů. Zajímavý je titulěk č. 28, kde jde evidentně o citaci, ale ta není nijak označena, a dokonce ani není uvedena osoba výroku. Až z textu se čtenář dozví, že jde o hokejistu Jiřího Šlégra.

Tuto hodnotu je možné vyjádřit také pomocí epistémických predikátorů, ovšem v korpusu jsme objevili pouze jeden výraz, a to predikátor **myslím**, který je součástí přímé řeči. Stejně jako v př. č. 28, zde není explicitně vyjádřen autor dané promluvy.

Př. č. 32: *„Jestli máma s tátou žijí, **myslím**, že nás vezmou do hotelu“* (MFD 22. 5. 2013)

Plnovýznamové sloveso **myslím** se zde chová jako epistémický predikátor uvozující obsahové souvětí se spojkou **že**. U výrazu tohoto typu může dojít k sémantickému oslabení významu a tím ke ztrátě jeho větné povahy, čímž se syntakticky začnou chovat jako

partikule. „Některé kontexty ukazují, že výraz *myslím* sestupuje na úroveň pouhé částice, jak je tomu zejména v případě interponování výrazu *myslím*, jehož výsledkem je kvazisouvětná konstrukce typu *bylo nás tam myslím deset, řekl to myslím přesně* apod.“⁹⁵ Hlavsa predikát *myslím* řadí do třídy sloves „*sentiendi*“, tedy sloves, které vyjadřují „mentální vlastnění“. Tato slovesa však nepojmenovávají pouze mentální vlastnění, ale také signalizují to, zda mluvčí informaci pokládá za jistou, pravděpodobnou nebo nejistou, což znamená, že mají obdobný význam jako epistémické částice *snad, pravděpodobně* apod. Do této skupiny řadí Hlavsa také slovesa *doufat* a *věřit*. „Tato slovesa se navzájem liší tím, že vyjadřují, z jakých důvodů je informace nejistá: u *věřit* je to nedostatek racionálního ověření, u *doufat* nemohla být ověřena proto, že ji vlastník zatím nepřijal, nýbrž si ji jen sám utvořil.“⁹⁶ Ve všech titulcích se slovesy *doufat* a *věřit* se autor od původce modality liší. Autor tedy pouze objektivně informuje čtenáře o tom, jakou míru jistoty vyjadřuje původce modality. Oba prostředky vyjadřují zároveň s nejistotou postoj naděje a obavy (viz kapitola 5.4.3.3).

Př. č. 33: *Doufáme, že nám Česko pomůže do EU, říká srbský velitel z války o Kosovo* (iDNES.cz 26. 5. 2013)

Př. č. 34: *Policie doufá, že výbuch objasní záznam z kamer* (MFD 3. 5. 2013)

Př. č. 35: *Penzijní fondy věří, že během dvou měsíců dorazí statisíce lidí* (MFD 9. 5. 2013)

Př. č. 36: *Rveme se. Věřím, že tohle vítězství kluky hodně zvedne, říká Hadamczik* (iDNES.cz 11. 5. 2013)

Př. č. 37: *Díky Angelině Jolie snad budou ženy ostrážitější, věří lékaři* (iDNES.cz 16. 5. 2013)

Střední stupeň přesvědčení může signalizovat také modální sloveso *mít* ve formě kondicionálu (vyskytlo se pouze dvakrát). V titulku č. 39 si manažer Nezmar ještě není zcela jistý, jestli některý z hráčů z týmu neodejde, takže i zde je možné verbum *mít* nahradit partikulí *asi*. V rámci jistotní modality však tento výraz častěji slouží k vyjadřování cizího mínění.

---

⁹⁵ ČMEJRKOVÁ, S.: Výraz *myslím* v psaném a mluveném textu. In *Grammar&Corpora/ Gramatika a korpus 2007*. Praha: Academia, 2008, s. 327.

⁹⁶ HLAVSA, Z.: Modalitní funkce sloves „*sentiendi*“. *Slovo a slovesnost*, 1979, roč. 40, č. 2, s. 106.

Př. č. 38: *Nevyužít tolik šancí, to by snad mělo být trestné, kál se Štěpánek* (iDNES.cz 27. 5. 2013)

Př. č. 39: *Liberecký manažer Nezmar: Tým by měl zůstat spolu, případně posílí* (iDNES.cz 30. 5. 2013)

Střední stupeň přesvědčení se nemusí vždy vyjadřovat pouze prostředky lexikálními, ale k signalizaci této hodnoty je možné použít i prostředky gramatické, a to speciální výpovědní formy, ovšem tento způsob signalizace je velmi řídký. V příkladech č. 40 a 41 jsme uvedli titulky, ve kterých se objevily osamostatněné vedlejší věty, konkrétně se jedná o jako by-výpovědi⁹⁷. Lze předpokládat, že vznikly ze souvětí *Zdá se mi, jako by mi bodli nůž do zad/jako kdyby kráčel vzduchem*.

Př. č. 40: *Koláček o společnicích v MUS: Jako by mi bodli nůž do zad* (MFD 18. 5. – 19. 5. 2013)

Př. č. 41: *Dánský filozof Kierkegaard: Jako kdyby kráčel vzduchem* (iDNES.cz 18. 5. 2013)

5.4.3.2 Nízké přesvědčení o platnosti/ neplatnosti propozičního obsahu

Nízké přesvědčení o platnosti/neplatnosti je možné parafrázovat jako „je možné, že...“ a pohybuje se kolem padesáti procent. Jak jsme se již zmiňovali v kapitole 4.1, tato hodnota je specifická, a to tím, že „mluvčí totiž nejenže vyjadřuje „padesátiprocentní“ jistotu o platnosti obsahu kladného nebo záporného, nýbrž zároveň jakoby připouští možnost současné platnosti jak obsahu kladného, tak obsahu záporného.“⁹⁸ Můžeme tedy například říci: *Je možné, že Petr lhal, ale je také možné, že nelhal*. Na rozdíl od předchozích hodnot má nízký stupeň přesvědčení pouze malý inventář ukazatelů, prakticky se jedná pouze o modální slovesa *moci* a *nemuset*, predikátor je *možné, že...* a epistémická částice *možná*.

Podle analýzy se nízké přesvědčení nejčastěji vyjadřuje modálním slovesem *moci* (celkem 17 titulků), které ve své primární funkci slouží k vyjadřování modalitativní, konkrétně prosté možnosti popřípadě dovolení. Záporný obsah lze signalizovat modálním slovesem *nemuset*, ovšem tento výraz se v korpusu objevil pouze dvakrát. Některé příklady s těmito výrazy uvádíme v příkladech č. 42-47.

⁹⁷ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 398.

⁹⁸ KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 340.

Př. č. 42: *Superfinále by se hrálo po Itálii. Hostit **by** ho **mohli** Teplice či Eden* (iDNES.cz 27. 5. 2013)

Př. č. 43: *Příští čtyři týdny budou spíše chladné a deštivé, **mohou** přijít povodně* (iDNES.cz 25. 5. 2013)

Př. č. 44: *Kouč Vilanova **může** přijít o oslavy Barcelony* (MFD 7. 5. 2013)

Př. č. 45: *Nesplnitelný sen **by** se **mohl** vyplnit, věří v Hradci Králové v extraligu* (iDNES.cz 30. 5. 2013)

Př. č. 46: *Plzni **nemusí** stačit remíza, Spartě výhra. **Může** dojít na superfinále* (iDNES.cz 26. 5. 2013)

Př. č. 47: *Hokejová horečka v práci se **nemusí** vyplatit* (MFD 16. 5. 2013)

Jak je z příkladů zřejmé, většinou se modální sloveso *moci* vyskytuje v podobě indikativu, ale může mít také formu kondicionálu, což můžeme vidět v příkladech č. 42 a 45. Co se týká kategorie původce modaloty, tak převažují titulky, kde je původcem modaloty sám mluvčí. Pouze ve třech případech je původcem osoba jiná explicitně vyjádřená (př. č. 45).

Jistotní částice **možná** se vyskytla celkem devětkrát (čtyřikrát v MFD a pětkrát v iDNES.cz), což znamená, že se v četnosti výskytu umístila na pátém místě. Ve většině následujících titulků je původcem modaloty sám autor. Výjimku tvoří pouze titulek č. 50, kde autor čtenáři pouze objektivně zprostředkovává nejistotu šéfa okradené firmy.

Př. č. 48: *Řidiče **možná** čekají změny, po nehodě ztratí technický průkaz* (MFD 11. 5. – 12. 5. 2013)

Př. č. 49: *Láska v MHD. Poslední vagony metra **možná** budou pro nezadané* (iDNES.cz 18. 5. 2013)

Př. č. 50: *Krádež diamantů za 200 milionů? **Možná** kouzelník, říká šéf okradené firmy* (iDNES.cz 16. 5. 2013)

5.4.3.3 Postoje expektativní

Některé prostředky jistotní modaloty obsahují kromě nejistoty také tzv. expektativní postoje, jejichž prostřednictvím mluvčí vyjadřuje, zda by si přál, aby se kladný/záporný

obsah výpovědi se skutečností shodoval (postoj naděje), anebo naopak (postoj obavy). Takovouto schopnost mají například partikule *snad*, slovesa *doufat*, *věřit*, *obávat se* apod.⁹⁹

Jak jsme se již výše zmínili, partikule *snad* je polyfunkční. Žaža uvádí, že v některých případech může být postoj naděje, který tato částice většinou vyjadřuje, zeslaben nebo úplně anulován. K tomu dochází nejčastěji ve výpovědích, v nichž partikule *snad* signalizuje: 1. cizí mínění (*V tom lese snad žijí mufloni.*); 2. vysokou míru jistoty v emocionálně zabarvené výpovědi (*Ti dva snad budou vyhrávat až do noci.*); 3. neplné přesvědčení (*Stojí to snad třicet, snad padesát korun.*).¹⁰⁰ Částice *snad* je možné na rozdíl od jiných partikulí užít také v tázacích větách zjišťovacích (*Neumýváte si snad každá den ruce?*).¹⁰¹

Partikule *snad* se vyskytla celkem ve 21 titulcích. Většinou měla význam naděje, ale v korpusu se našly i tři případy, kdy částice měla význam „možná“ (př. č. 51, 52, 56), ten je většinou možné dekodovat až z kontextu článku.

Př. č. 51: *Politici proti hazardu. Zmizí reklama a pak (snad) i herny* (MFD 9. 5. 2013)

Př. č. 52: *Víkend bude deštivý, slunce se snad ukáže příští týden* (iDNES.cz 30. 5. 2013)

Př. č. 53: *Snad ze mě má táta radost, řekl bronzový Američan Stastny* (MFD 20. 5. 2013)

Př. č. 54: *Snad nastartuju vítěznou sérii, přeje si Šafářová, šampionka ze Stromovky* (iDNES.cz 19. 5. 2013)

Př. č. 55: *Švejdlík: S titulem to vypadá beznadějně, snad Plzeň ještě potrápíme* (iDNES.cz 4. 5. 2013)

Př. č. 56: *Nevyužít tolik šancí, to by snad mělo být trestné, kál se Štěpánek* (iDNES.cz 27. 5. 2013)

Jestliže se podíváme na kategorii původce modality, zjistíme, že převažují případy, kdy je mluvčí od původce modality odlišný a je explicitně vyjádřený (př. č. 53-56). Pouze ve dvou titulcích odpovídá původce modality autorovy (př. č. 51 a 52). V příkladu č. 51 je výraz *snad* dán do závorky, což může ve čtenáři navodit dojem, že nejistota je jen zdánlivá a propozice tedy platná. Z analýzy také vyplývá, že partikule často zaujímá postavení na počátku výpovědi (př. č. 53 a 54).

---

⁹⁹ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 486.

¹⁰⁰ ŽAŽA, S.: K úloze tzv. větných adverbíí při vyjadřování postoje mluvčího k propozičnímu obsahu. *Slovo a slovesnost*, 1979, roč. 40, č. 2, s. 137.

¹⁰¹ ŽAŽA, S.: K výrazovým prostředkům tzv. jistotní modality. *Slavica Slovaca*, 1972, roč. 7, č. 1, s. 57.

Titulky se slovesy *doufat* a *věřit* jsme uvedli již v kapitole 5.4.3.1, jedná se o příklady č. 33-37. Jednou se také vyskytla výpověď s výrazem *mít obavu*, ve které mluvčí objektivně informuje čtenáře o postoji původce modalitě k danému obsahu.

Př. č. 57: *Mám obavu, že se Švýcaři rozsypou, říká Marha o čtvrtfinále* (MFD 16. 5. 2013)

5.4.4 Modalita totální a parciální

V rámci epistémické modalitě je možné rozlišovat modalitu totální (úplnou) a parciální (částečnou). O modalitě totální můžeme mluvit tehdy, jestliže jistotně modalitní postoje postihují i predikát, pokud zasahují jen některou část výpovědi, jedná se o modalitu parciální. Vzhledem k tomu, že ve zpravodajství se prostřednictvím titulků podávají nové informace, které jsou tedy kontextově nezapojené, a proto postihují i predikát, je zřejmé, že v korpusu výrazně převládá modalita úplná (př. č. 58-61).

Př. č. 58: *Krkonoše můžou spasit nové koleje. Za miliardu* (MDF 21. 5. 2013)

Př. č. 59: *Spartané nejspíš zahodili titul* (MFD 6. 5. 2013)

Př. č. 60: *Mačetový útok u kasáren v Londýně nepřežil muž, může jít o terorismus* (iDNES.cz 22. 5. 2013)

Př. č. 61: *San Jose tají zranění Havláta, odvetu s Canucks asi vynechá* (iDNES.cz 3. 5. 2013)

Př. č. 61: *Trenér Pulpit v Baniku zřejmě skončí, nahradit ho má pardubický Svědík* (iDNES.cz 29. 5. 2013)

V titulcích č. 62-64 uvádíme příklady, ve kterých je predikát kontextově zapojen a jistotně modalitní postoje tedy zasahují jen rematické části výpovědi, jedná se o modalitu parciální. Grepl poznamenává, že „při parciální jistotní modalitě mluvčí vyjadřuje stupeň přesvědčení o správnosti identifikace účastníků nebo okolností pojmenované situace (události)“¹⁰²

Př. č. 62: *Zůstane volejbalový bijec Michalovič v Ostravě? Fakt malá šance, říká* (iDNES.cz 2. 5. 2013)

---

¹⁰² GREPL, M.: Úvodní poznámky k tzv. jistotní modalitě. *Slovo a slovesnost*, 1979, roč. 40, č. 2, s. 85.

Př. č. 63: *Kolaps budovy v Dháce má už 547 obětí, mohou za něj zřejmě generátory* (iDNES.cz 4. 5. 2013)

Př. č. 64: *Na Václavském náměstí hořelo auto, zřejmě vinou elektroinstalace* (iDNES.cz 7. 5. 2013)

5.4.5 Cizí mínění v titulcích

Ve zpravodajství se novináři často odvolávají na různé autority nebo různé očitě svědky událostí, čímž se zbavují zodpovědnosti za prokázání pravdivosti propozice a vyhýbají se tak právní napadnutelnosti. Z grafu č. 1 vyplynulo, že cizí mínění bylo signalizováno celkem v 29 % případech. V tabulce č. 4 jsme uvedli všechny výrazové prostředky, které se v korpusu pro vyjádření cizího mínění objevily, a sestupně jsme je seřadili podle frekvence výskytu.

Výrazové prostředky pro signalizaci cizího mínění			
	MFD	iDNES.cz	Celkem
prý	7	8	15
mít	4	9	13
podle	4	8	12
říkat	2	3	5
tvrdit	1	3	4
údajně	1	3	4

Tab. č. 4

Nejčastěji se pro signalizaci cizího mínění používá partikule **prý**, která podle Českého etymologického slovníku vznikla ze slovesa (on) praví¹⁰³, dnes však je již původ slova neprůhledný a je sémanticky vyprázdněno. Tato částice neslouží pouze k signalizaci cizího mínění, ale také má schopnost uvádět cizí přímou řeč (př.: *Přišel k nám Honza, a prý dělej, jdeme do kina.*)¹⁰⁴, ovšem takto užitá partikule se v analyzovaných textech neobjevila. Některé titulky s tímto výrazem uvádíme v příkladech č. 61-65.

¹⁰³ REJZEK, J.: *Český etymologický slovník*. Voznice: Leda, 2012. s. 536.

¹⁰⁴ HIRSCHOVÁ, M. – SCHNEIDEROVÁ, S.: Evidenciální výrazy v českých publicistických textech (případ údajně – údajný). In *Gramatika a korpus* [online]. 2012, s. 3 [cit. 2014-04-13].

- Př. č. 65: Němec **prý** chtěl okrást slovenskou banku o miliardu (MFD 21. 5. 2013)
- Př. č. 66: Sestra Carnajevových **prý** prodávala marihuanu (MFD 30. 5. 2013)
- Př. č. 67: Já a nikdo jiný, uťal Klaus spory o amnestii. S jinými se **prý** jen radil (iDNES.cz 4. 5. 2013)
- Př. č. 68: Korupční kauza pokračuje: boss FI Ecclestone už **prý** čelí obvinění (iDNES.cz 15. 5. 2013)
- Př. č. 69: Chytili jsme agenta CIA, hlásí Moskva. Chtěl **prý** naverbovat rozvědčíka (iDNES.cz 14. 5. 2013)

Původce modality nebývá většinou explicitně vyjádřen, jak ukazují příklady č. 65, 66 a 68. V titulcích č. 67 a 69 původce modality vyjádřen je (*Klaus, Moskva*) a částice **prý** tu spíše slouží k vyjádření autorovy pochybnosti o platnosti propozičního obsahu, v příkladu 67 se možná jedná až o signalizaci nesouhlasu s Klausovou výpovědí.

Neprokázanou informaci signalizuje také částice **údajně**, které se však v korpusu objevila pouze čtyřikrát. Partikule **údajně** na rozdíl od částice **prý** ještě není úplně významově vyprázdněná, a tak je docela zřejmé, že význam souvisí se slovem *údaj*, respektive *udat*. M. Hirschová a S. Schneiderová ve své analýze výrazů *údajně* a *údajný* podle nízkého výskytu těchto výrazů v mluvených komunikátech prokázaly, že je výraz jasně vázán na psaný jazyk.¹⁰⁵ Tato partikule neslouží pouze k tomu, aby se mluvčí distancoval od obsahu výpovědi, ale také k tomu, aby autor mohl zpochybnit „věrohodnost zdroje, který je ať přímo, nebo nepřímo, uveden (př.: [...] že Vondrouš ve svém počínání ani zdaleka neskončil, svědčí i fakt, že nedávno otiskl také kopii složenky, jejímž prostřednictvím prezidentovi **údajně** poslal 250 korun na čistírnu).“¹⁰⁶

- Př. č.: 70: Vrchní soud zrušil trest matce, která **údajně** prodávala nezletilou dceru (iDNES.cz 23. 5.: 2013)
- Př. č. 71: Syrské rakety **údajně** míří na Tel Aviv (MFD 20. 5. 2013)
- Př. č 72: Syn ministra Kubiceho **údajně** zbil konkurenta, zajímá se o něj policie (iDNES.cz 14. 5. 2013)

---

¹⁰⁵ HIRSCHOVÁ, M. – SCHNEIDEROVÁ, S.: Evidenciální výrazy v českých publicistických textech (případ *údajně* – *údajný*). In *Gramatika a korpus* [online]. 2012, s. 3 [cit. 2014-04-13].

¹⁰⁶ Tamtéž s. 8.

U výpovědi s výrazem **údajně** většinou nebývá uveden zdroj informace, jak je vidět v titulcích č. 70-72. Často se využívá v textech, které podávají informace o válečných konfliktech, o nichž jednotlivé strany mnohdy podávají protichůdné informace, příkladem může být titulček č. 71. Kvůli právním důsledkům se novináři uchylují k použití této částice také v kriminálních kauzách (příklady č. 70 a 72), čímž se zbavují zodpovědnosti za pravdivost toho, co tvrdí, a jejich informace jsou tak právně nenapadnutelné.¹⁰⁷

Obě částice, jak už jsme uvedli výše, tedy neslouží pouze k signalizaci cizího mínění, ale zároveň také vyjadřují pochybnost o informaci, kterou zdroj, ať již známý či nikoliv, předkládá.

Cizí mínění je možné také vyjádřit pomocí modálního slovesa *mít*, které, jak uvádí Grepl, bylo dlouhou dobu považováno za germanismus. Dnes se již neuvádí pouze v mluvených projevech, ale stalo se také běžnou součástí textů publicistických¹⁰⁸, a to převážně těch textů, které obsahují zatím zcela neprokázané informace, o čemž svědčí příklady č. 73-76.

Př. č. 73: *První doping na Giru: francouzský cyklista Georges **měl** užít heptaminol* (iDNES.cz 15. 5. 2013)

Př. č. 74: *Korpikoski **by měl** být jedinou finskou posilou z NHL pro domácí MS* (iDNES.cz 1. 5. 2013)

Př. č. 75: *Velké spalovny jsou tu. První **má** stát u Lanškrouna* (MFD 30. 5. 2013)

Př. č. 76: *Část peněz **má** dostat přímo ČOV* (MFD 11. 5. – 12. 5. 2013)

Sloveso *mít* nemusí být pouze ve formě indikativu, ale může mít také formu kondicionálu, jako je tomu v příkladu č. 74. Ten bychom mohli parafrázovat jako: *Korpikoski prý bude jedinou finskou posilou z NHL pro domácí MS*. Toto modální sloveso bylo druhým nejčastěji používaným výrazem pro signalizaci cizího mínění, objevilo se celkem ve 13 případech.

Na rozdíl od předchozích příkladů je informace vždy autorizovaná ve výpovědích s adverbciálním výrazem *podle*, který se pojí se substantivem v genitivu.¹⁰⁹ Titulky s tímto zřetelově autorizujícím adverbciem se objevily ve dvanácti případech. Zdrojem informace

---

¹⁰⁷ HIRSCHOVÁ, M. – SCHNEIDEROVÁ, S.: Evidenciální výrazy v českých publicistických textech (případ *údajně* – *údajný*). In: *Gramatika a korpus* [online]. 2012, s. 5 [cit. 2014-04-13].

¹⁰⁸ GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. 2. opr. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 627.

¹⁰⁹ Tamtéž s. 466.

nemusí být pouze osoba, ale také třeba publikovaný text, jak je tomu v příkladu č. 80, kde se odkazuje na časopis Forbes.

Př. č. 77: *Podle Hegera nemocnice léčí víc lidí za méně peněz. Má pravdu?* (MFD 14. 5. 2013)

Př. č. 78: *Vydaná Torubarov není k nalezení. Podle Kalousku mu může hrozit i smrt* (iDNES.cz 28. 5. 2013)

Př. č. 79: *Ve hvězdách. Tam je Šlégrův návrat podle litvínovského manažera Kysely* (iDNES.cz 25. 5. 2013)

Př. č. 80: *Vítek je podle Forbesu třetím nejbohatším Čechem* (MFD 30. 4. – 1. 5. 2013)

Poslední možností, jak signalizovat, že tvrzení pochází z „druhé ruky“, je prostřednictvím sloves s významem „předávání“ a „získávání informace“. Při analýze jsme však narazili pouze na výrazy z první skupiny sloves, tedy na verba dicendi, avšak i ta patří k méně frekventovaným prostředkům, celkem se vyskytlo pětkrát sloveso **říkat** a čtyřikrát **tvrdit**. Mluvčí prostřednictvím těchto výrazů autorizují zdroj informace, čímž jí dodávají větší věrohodnost. Použije-li se však sloveso ve formě reflexiva, jak je tomu v příkladu č. 82, dochází k anonymizaci původce informace.

Př. č. 81: *Žokej Váňa řekl, že letos opět pojede Velkou* (MFD 13. 5. 2013)

Př. č. 82: *Japonský premiér se vyhýbá své rezidenci. Říká se, že tam straší* (iDNES.cz 25. 5. 2012)

Př. č. 83: *Arbitr řekl, že banky mají vrátit poplatky* (MFD 2. 5. 2013)

Př. č. 84: *Podnikatel tvrdí, že je obětí mafiánů, politiků a „tajných“* (MFD 29. 5. 2013)

Př. č. 85: *Dobeš tvrdí, že jeho novému hnutí pro sport pomohou i hokejisté z NHL* (iDNES.cz 26. 5. 2013)

5.5 Voluntativní modalita

Voluntativní postoje vyjadřují vztah původce děje k jeho realizaci, avšak „tento děj je vždy více méně podáván ze stanoviska mluvčího.“¹¹⁰ Realizace obsahu výpovědi se může

---

¹¹⁰ GREPL, M.: Vyjadřování tzv. voluntativní modalit v novodobé češtině. *SPFFBU*, A 20, 1972, s. 143.

tedy jevit jako nutná, možná nebo záměrná. „Tyto modální významy a jejich různé odstíny se vyjadřují soubory prostředků, za jistých podmínek zaměnitelných.“¹¹¹

Jak už jsme uváděli v kapitole 4.2, voluntativní modalita se v češtině nejčastěji signalizuje prostřednictvím lexikálních prostředků, a to tzv. modálními modifikátory a modálními predikátory. Zatímco modální modifikátory se pojí pouze s infinitivem významového slovesa v pozici predikátu, modální predikátory se primárně, ale ne jen, pojí s vedlejší větou.

V následujících podkapitolách budeme sledovat výskyt voluntativní modalita s cílem zjistit, zda voluntativní modalita ovlivňuje informační kvalitu vybraných titulků nebo nikoli.

Kolik titulků obsahuje voluntativní modalitu?		
	Počet titulků	Vyjádření v procentech
MF DNES	149	7,52
iDNES.cz	312	10,06
Celkem	461	9,07

Tab. č. 5

Kvantitativní obsahová analýza ukázala, že voluntativní modalita je obsažená celkem v 9, 07 % titulků (tzn. v 461 titulcích). Modalita je ve větší míře obsažena v titulcích ze zpravodajského serveru iDNES.cz, rozdíl není příliš nepatrný.

Do následující tabulky č. 5 jsme zařadili všechny prostředky voluntativní modalita, které se v titulcích vyskytly. Následně jsme je seřadili sestupně dle četnosti. Pokud se stejné prostředky používají pro různé druhy voluntativní modalita, je vždy prostředek napsán samostatně a je opatřen poznámkou, která uvádí, pro kterou hodnotu byl použit. Z tabulky je zřejmé, že až na pár výjimek se voluntativní modalita vyjadřuje pouze pomocí modálních modifikátorů. Toto zjištění není překvapivé, protože titulky přesto, že se neustále prodlužují, nejčastěji informace vyjadřují pomocí vět jednoduchých. Modální predikátory se ovšem primárně pojí s vedlejší větou. V následujících kapitolách budeme některé tyto prostředky dále komentovat.

Frekvence prostředků pro vyjádření voluntativní modalita			
výrazy	MF Dnes	iDNES.cz	Celkem
chtít	69	139	208

¹¹¹ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 153.

muset	15	40	55
moci ¹¹²	11	39	50
mít ¹¹³	4	13	17
odmítat	4	11	15
nesmět	2	12	14
chystat se	9	3	12
mít ¹¹⁴	4	8	12
moci ¹¹⁵	2	8	10
(ne)umět	3	7	10
nemuset	2	7	9
zakázat	3	6	9
nemoci	0	7	7
dá se	1	4	5
(ne)dokázat	2	2	4
nemoci ¹¹⁶	0	3	3
smět	1	2	3
snažit se	2	1	3
není nemožné	1	1	2
chtít ¹¹⁷	0	1	1
je možné	0	1	1
mít ¹¹⁸	0	1	1
mít zájem	0	1	1
moci ¹¹⁹	0	1	1
nehodlat	1	0	1
nelze	0	1	1
nemít ¹²⁰	0	1	1
nemožné	1	0	1
není možné	0	1	1

¹¹² ve významu prosté možnosti

¹¹³ ve významu očekávanosti

¹¹⁴ ve významu vhodnosti

¹¹⁵ ve významu dovolení

¹¹⁶ ve významu schopnosti

¹¹⁷ ve významu záhodnosti

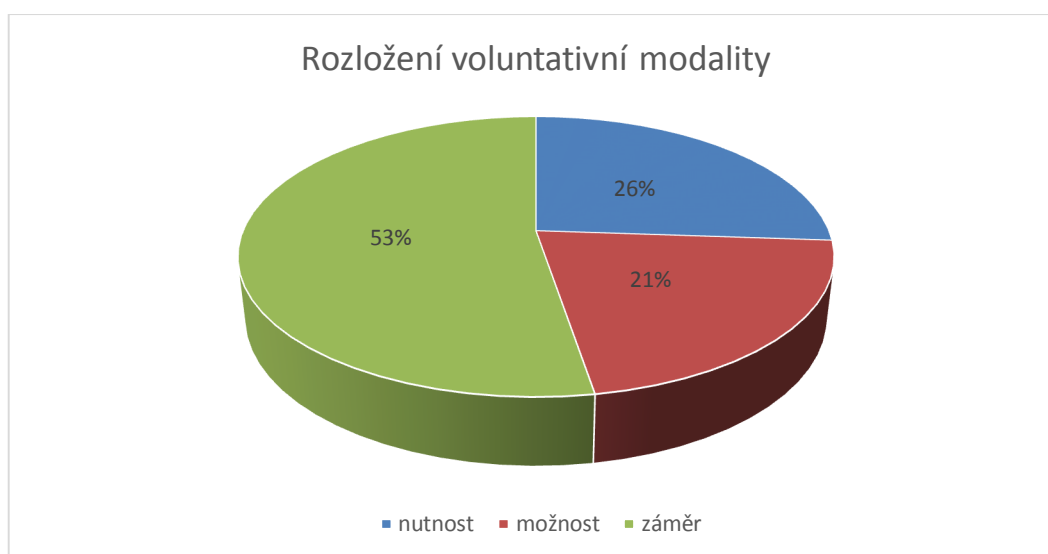
¹¹⁸ ve významu nezbytnosti

¹¹⁹ ve významu nutnosti

¹²⁰ ve významu vhodnosti

nepodařit se	0	1	1
nepomocť	0	1	1
nestačit	0	1	1
plánovat	1	0	1
pokusit se	1	0	1
schopný	0	1	1
stihnout	0	1	1
zvažovat	1	0	1

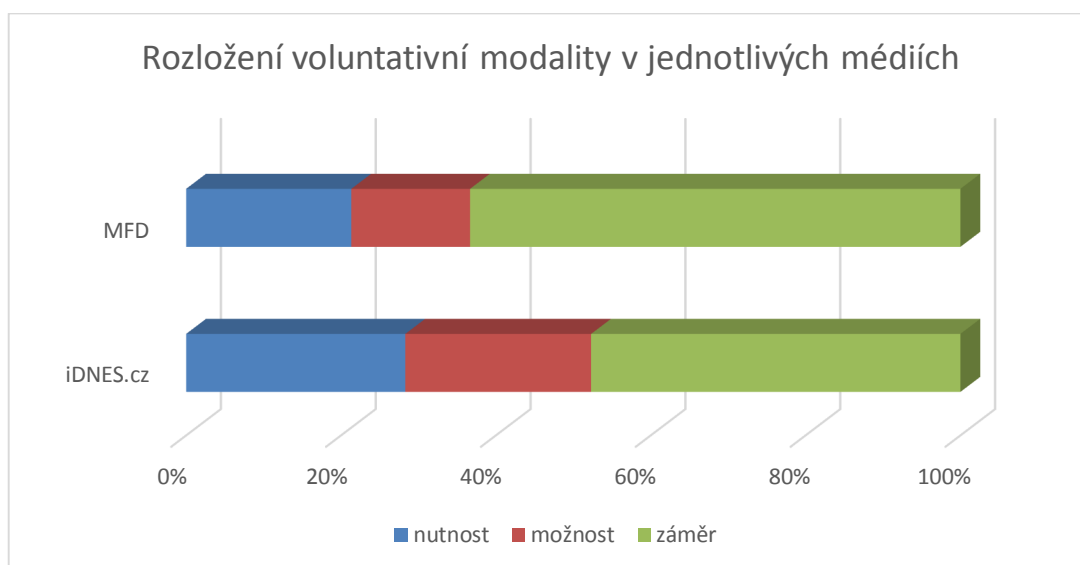
Tab. č. 6

Graf č. 5

V grafu č. 5 jsme znázornili rozložení jednotlivých kategorií v rámci voluntativní modality. Z grafu jednoznačně vyplývá, že nejčastěji se vyjadřuje kategorie záměru, ta se vyskytla celkem v 250 titulcích, což je celých 53 %, naopak nejméně se objevovala kategorie možnosti, i když procentuální rozdíl mezi kategorií možnosti a nutnosti není příliš velký.

Rozmístění jednotlivých kategorií voluntativní modality v jednotlivých médiích jsme zobrazili v grafu č. 6. V Mladé frontě DNES se častěji než na portálu iDNES.cz vyjadřuje kategorie záměru, ovšem zbylé dvě kategorie, to je nutnost a možnost, se vyskytly v menší míře než v druhém médiu.

Graf č. 6

5.5.1 Kategorie původce děje a původce modality

Při popisu jednotlivých výrazových prostředků, jak už jsme psali výše, je užitečné brát v potaz kategorii původce děje a původce modality. „Dílčí významy jsou tu odlišeny právě charakterem původce modality, liší se navzájem tím, zda se původce modality rovná původci děje, nebo zda jím je jiné živé individuum nebo objektivní okolnosti.“¹²¹ Původce děje tedy může být totožný s původcem modality, anebo nikoliv, a v takovémto případě je ještě důležité rozlišit, zda je původcem modality mluvčí, nebo někdo jiný. Všechny možnosti budeme při analýze zohledňovat a v příslušných kapitolách také komentovat.

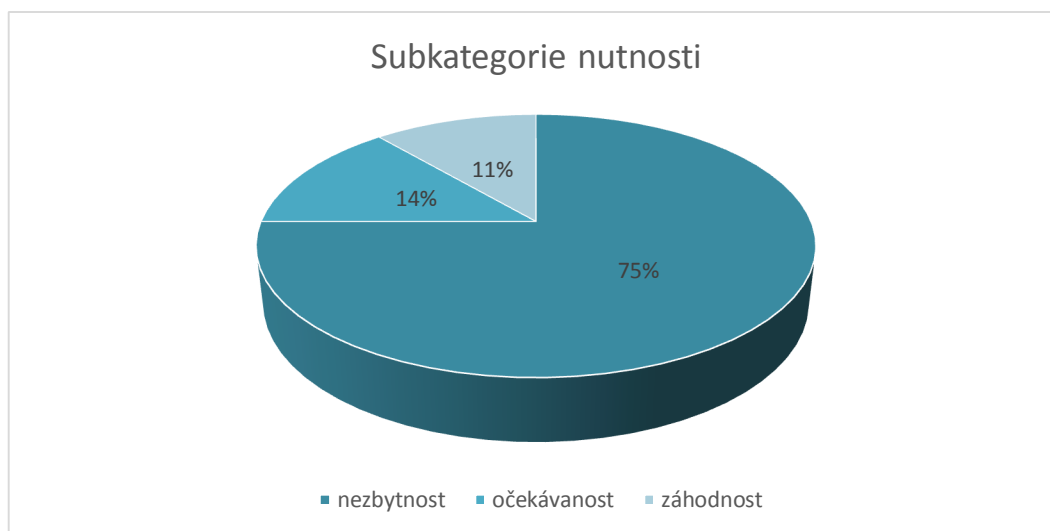
5.5.2 Nutnost

Sémantická kategorie nutnosti vyjadřuje, že je nutné (musí se) vykonat děj, který výpověď vyjadřuje, protože neexistuje žádná jiná možnost, žádné alternativní řešení. V rámci nutnosti se rozeznávají další tři subkategorie, a to nezbytnost, očekávanost a žádoucnost, avšak např. S. Žaža tvrdí, že „charakteristice nutnosti jako vyloučení alternativního jednání vyhovuje, jak se zdá, v plné míře jen hodnota“¹²² nezbytnosti. Zbylé dvě subkategorie podle něho alternativní jednání zcela nevylučují a dokonce upozorňuje na to, že očekávanost a žádoucnost je možné interpretovat jako součást kategorie možnosti.

¹²¹ BURÁŇOVÁ, E.: Vztah mezi pravděpodobnostní, dispoziční a záměrovou modalitou. *Slovo a slovesnost*, 1979, roč. 40, č. 2, s. 99.

¹²² ŽAŽA, S.: Tzv. voluntativní (intenční) modalita. In *Čeština - univerzálie a specifika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2000. s. 132.

Toto své tvrzení dokládá tím, že pouze modální sloveso *muset* po převedení do préterita vyjadřuje, že uvedený děj se opravdu stal: *Pavel se musel omluvit*, kdežto výrazy ze subkategorie očekávanosti a žádoucnosti nic takového nevyjadřují. Například věta *Pavel se měl omluvit* nesignalizuje, že by se omluvil, dokonce je i možné, že se neomluvil.¹²³ I přes tyto velice pádné argumenty se však v této práci budeme nadále držet Greplova rozdělení.

Graf č. 7

Jak je patrné z grafu č. 7, nejčastěji se prostřednictvím výrazových prostředků signalizuje subkategorie nezbytnosti, a to v celých 75 %, následuje očekávanost a v pouhých 11 % se vyjadřuje subkategorie záhodnosti, což je pouhých 14 výskytů. Hlavním prostředkem pro vyjádření nutnosti, respektive subkategorie nezbytnosti, je sloveso *muset*, to se v titulcích objevilo v 54 případech.

Př. č. 86: *Kvůli granátu v domě v centru Prahy **musela** policie evakuovat dům* (iDNES.cz 8. 5. 2013)

Př. č. 87: *Vězeňská služba **musí** zaplatit 50 tisíc za fotografie Ratha ve vazbě* (iDNES.cz 27. 5. 013)

Př. č. 88: *Mandelová **musí** prodat majetek kvůli dluhům* (MFD 16. 5. 2013)

Př. č. 89: *„Restaurace jsou rizikové, **musí** je kontrolovat hygienici“* (MFD 30. 4. - 1. 5. 2013)

Př. č. 90: ***Musím** dohlížet na Voráčka s Tlustým, žertoval Pavelec před odletem* (iDNES.cz 1. 5. 2013)

¹²³ ŽAŽA, S.: Tzv. voluntativní (intenční) modalita. In *Čeština - univerzália a specifika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2000. s. 133.

Př. č. 91: *Lékařské prohlídky navíc, musí na ně i lidé od počítačů* (MFD 16. 5. 2013)

Modální sloveso *muset* je zajímavé také tím, že na rozdíl od jiných modálních sloves a predikátorů ve formě préterita „signalizuje obsah predikátu jako (uskutečněný) fakt,¹²⁴ což znamená, že děj se skutečně realizoval, to je patrné v titulku č. 86. V příkladech č. 86 a 88 můžeme vidět, že titulky vyjadřují podnět dané modální dispozice, který je v obou případech vyjádřen pomocí nepůvodní předložky kvůli + Dat. V těchto výpovědích rozhoduje o tom, zda je původce děje také původce modality, daný kontext, protože z pouhého výrazu to nelze jednoznačně určit. Titulky č. 87, 89, 91 jasně signalizují, že děj musí být vykonán na příkaz nějakého živého individua (v případě př. č. 87 musí být pokuta zaplácena z příkazu Úřadu pro ochranu osobních údajů). V titulku č. 90 je zřejmé, že nutnost je motivována samotným individuem, takže se původce děje rovná původci modality.

Negativní nutnost je možné také vyjádřit pomocí záporného slovesa *nemuset*. Pokud negujeme sloveso *moci*, dochází k tomu, že se konateli náhle ztrácí možnost volby mezi realizací a nerealizací nějaké činnosti a zůstává mu pouze možnost nerealizace. Z titulku č. 91 tedy vyplývá, že obyvatelé Splitu mají zakázáno jít na pláž kvůli nezvyklé barvě moře. V tomto titulku také můžeme vidět, že došlo k elipse významového slovesa v infinitivu, to je však z kontextu zřejmé.

Př. č. 92: *Obyvatelé Splitu nemohou na oblíbenou pláž, moře se zbarvilo do ruda* (iDNES.cz 15. 5. 2013)

Př. č. 93: *Učni nemůžou psát stejný maturitní test jako gymnázia, miní matematikář* (iDNES.cz 16. 5. 2013)

Př. č. 94: *S vyznamenáním a titulem nemůžeme váhat, řekl Zeman a vyznamenal psa* (iDNES.cz 22. 5. 2013)

Stejně jako u modálního slovesa *muset*, se ani zde nic neříká o případné totožnosti původce děje s původcem modality, důležitý je proto opět kontext. V př. č. 92 jsou podnětem modální dispozice objektivní okolnosti, které jsou vyjádřeny ve vedlejší větě příčinné. V př. č. 93 je původce děje odlišný od původce modality, původce modality je však explicitně uveden v uvozovací větě. V titulku č. 94 je původce děje i modality totožný.

---

¹²⁴ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 156.

Nezbytnost se také často vyjadřuje záporným slovesem **nesmět**, které se v korpusu vyskytlo ve třinácti případech. Jestliže se ve výpovědi užije toto verbum, předpokládá se, že k neuskutečnění děje došlo na něčí zákaz, takže vždy platí, že původce děje není totožný s původcem modality. Často se sloveso **nesmět** považuje za nepříznakový ekvivalent předchozího zmiňovaného slovesa *nemoci*. H. Běličová však upozorňuje na to, že se o úplné ekvivalenty nejedná. Verbum **nesmět** v sobě podle ní implikuje sémantický znak nevyločenosti děje společně se znakem nežádoucnosti nastalé činnosti, zatímco sloveso *nemoci*, jak už jsme se zmiňovali výše, opačnou alternativu vylučuje. Věta *Nesmí kouřit* ještě neznamená, že nekouří, ale pouze zdůrazňuje nežádoucnost této činnosti, kdežto výpověď *Nemůžu kouřit*, jasně možnost kouřit vylučuje.¹²⁵ Stejný význam mají také struktury se slovesem *zakázat*. Ukázky konkrétního výskytu uvádíme v příkladech č. 95-99.

Př. č. 95: *Mládek: Dostal jsem 30 zakázaných slov, která nesmím v politice říkat* (iDNES.cz 3. 5. 2013)

Př. č. 96: *Soused vás nesmí obtěžovat ani pohledem, rozhodl Nejvyšší soud* (iDNES.cz 17. 5. 2013)

Př. č. 97: *Otec tenisty Tomice nesmí po napadení hráče na turnaje* (iDNES.cz 8. 5. 2013)

Př. č. 98: *Stojí váš nový lék víc než 1,097 milionu ročně? Zakazuje se!* (MFD 25. 5. - 26. 5. 2013)

Př. č. 99: *Propuštěný vězeň se opil na mol. Alkohol měl zakázaný, hrozí mu vězení* (iDNES.cz 27. 5. 2013)

Hodnotu nezbytnosti je také možné vyjádřit prostřednictvím modálního výrazu **nelze**, avšak tento způsob indikace nutnosti se objevil při analýze pouze v jednom případě. Ve spojení s infinitivem, jak také ukazuje příklad č. 100, dochází k anonymizaci konatele.

Př. č. 100: *Syrský konflikt už nelze jednoduše vidět coby boj dobra a zla* (iDNES.cz 4. 5. 2013)

Další subkategorií nutnosti je očekávanost. V tomto případě opět platí, že původce děje není totožný s původcem modality, protože děj (činnost) je velice často důsledkem

---

¹²⁵ BĚLIČOVÁ, H.: *Modální báze jednoduché věty a souvětí*. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 1983. s. 33.

povinnosti, naplánovanosti, přijetí závazku.¹²⁶ Z tabulky je zřejmé, že jediným prostředkem pro vyjádření očekávanosti je modální sloveso **mít**, a to jak ve své kladné, tak i záporné podobě. Negováním slovesa **mít** nedochází k přeřazení verba do kategorie možnosti, jak je tomu u sloves *muset/nemuset* a *nesmět/smět*.

Př. č. 101: *Ženy v letectvu USA **měl** chránit před chlípníky, zatkli ho za osahávání* (iDNES.cz 7. 5. 2013)

Př. č. 102: *Lukoil **má** zaplatit státu pokutu* (MFD 3. 5. 2013)

Př. č. 103: *Egyptská armáda vyslala na Sinaj tanky, **mají** zachránit sedm rukojmí* (iDNES.cz 20. 5. 2013)

Př. č. 104: ***Měl** ležet na Ibize, místo toho Francouz chytl v Globenu* (MFD 6. 5. 2013)

Př. č. 105: *Starostu **by měly** určit preferenční hlasy, podpořil Zeman přímou volbu* (iDNES.cz 31. 5. 2013)

Př. č. 106: *Úřady práce **mají** zase bojovat proti nezaměstnanosti* (MFD 11. 5. – 12. 5. 2013)

Hodnota očekávanosti nevylučuje možnost alternativního řešení, „ba někdy, zejména v časovém plánu minulosti, je dokonce pravděpodobnější.“¹²⁷ V př. č. 101 se očekávalo, že voják bude ženy chránit, avšak ke splnění očekávanosti nedošlo. V př. č. 102 byla sice čerpací stanici uložena pokuta, ale může také dojít k tomu, že pokuta zaplacená nebude. Jak je vidět v př. č. 105, tak modální sloveso **mít** nemusí být pouze v indikativu, ale také může mít formu kondicionálu.

Děj může být mluvčím také považován za žádoucí, náležitý či vhodný. Mluvčí činnost hodnotí jako dobrou nebo špatnou „a tím zároveň podává informaci o různém stupni závaznosti konatele něco uskutečnit/neuskutečnit.“¹²⁸ Výpovědi s těmito výrazy by bylo možné také přiřadit k modalitě evaluativní. Mezi frekventované výrazové prostředky této hodnoty patří sloveso **mít**, ale zaznamenali jsme také jeden výskyt s verbem **chtít**. Pokud stojí ve formě indikativu, vyjadřuje většinou žádoucnost vykonat nějaký děj, pokud ale je ve formě kondicionálu, jedná se často o vhodnost. Ani v těchto případech nebývá původce děje totožný s původcem modality, ale často bývá původcem modality mluvčí.¹²⁹ Tato hodnota má však velice nízké procento výskytu, v analyzovaných textech se objevila pouze v 11 %.

¹²⁶ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 159.

¹²⁷ ŽAŽA, S.: Tzv. voluntativní (intenční) modalita. In *Čeština - univerzália a specifika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2000. s. 134.

¹²⁸ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 160.

¹²⁹ Tamtéž s. 160.

Př. č. 107: *Bednář: Hertl **by měl** zůstat. A Červenka to mohl v NHL ještě rok zkusit* (iDnes.cz 23. 5. 2013)

Př. č. 108: *Zeman **by měl** říct, proč nechce jmenovat Putnu profesorem, vyzývá Nečas* (iDNES.cz 19. 5. 2013)

Př. č. 109: *Lobbovat **by měli** profesionálové. To u nás nebude* (MFD 4. 5. - 5. 5. 2013)

Př. č. 110: ***Chce** to dát brzy gól, říká Darida před utkáním s Budějovicemi* (iDNES.cz 3. 5. 2013)

Př. č. 111: *Zeman: Proč **nemá** být Putna profesorem? Povím, až se obrátí na soud* (iDNES.cz 17. 5. 2013)

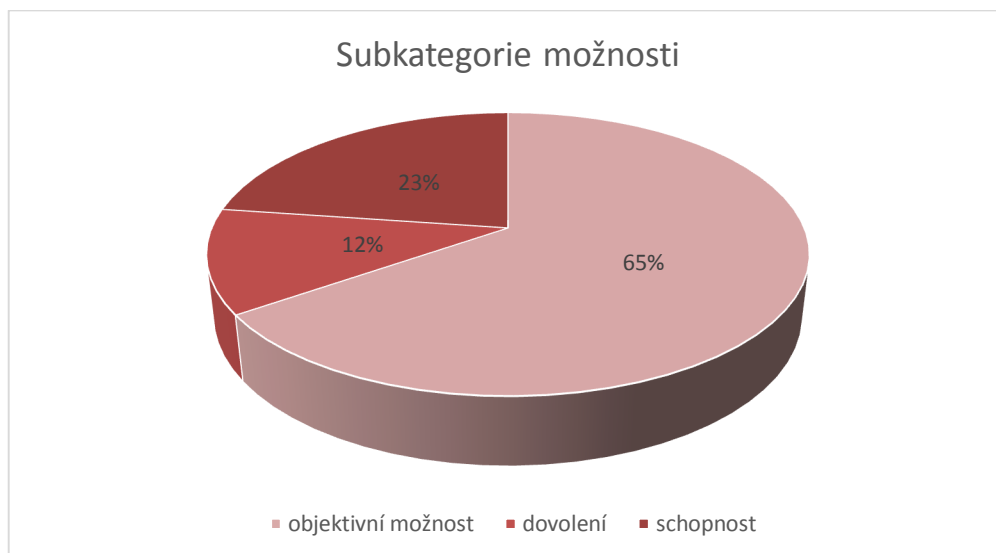
Př. č. 112: *Policie zná totožnost střelce z New Orleansu, **má** se sám vydat* (iDNES.cz 14. 5. 2013)

Právě proto, že původce modality bývá u této hodnoty totožný s mluvčím, se většina výrazů signalizujících tuto hodnotu objevila v přímé řeči př. č. 107-111. O přímou řeč se jedná i v případě titulku č. 109, a to i přesto, že není nijak graficky označena, to se ovšem čtenář dozví teprve ze samotného textu.

5.5.3 Možnost

Kategorie možnosti vyjadřuje, že konatel má možnost volby mezi realizací a nerealizací činnosti vyjádřené ve výpovědi. Nemá tedy pouze jednu možnost, jako je tomu u nutnosti, ale připouští další řešení. Z grafu č. 5 je zřejmé, že v rámci voluntativní modality se kategorie možnosti vyskytla pouze ve 21 %. V rámci této kategorie se rozlišují opět tři hodnoty, a to objektivní možnost, dovolení a schopnost. Jejich rozložení jsme vyobrazili do grafu č. 8.

Graf č. 8

Objektivní možnost vyjadřuje, že existuje jistý předpoklad k realizaci/nerealizaci obsahu predikátu, avšak není již patrné, kdo nebo co je iniciátorem umožňujícím danou alternativu. Při tom není důležité, jestli opravdu k realizaci/nerealizaci došlo/dojde,¹³⁰ ale pouze to, že konatel má volbu vykonat či nevykonat danou činnost. Nejčastěji se tato hodnota vyjadřuje pomocí modálního slovesa *moci*, které se v korpusu k signalizaci prosté možnosti objevilo celkem padesátkrát.

Př. č. 113: *Prahu teď vede TOP 09. Mohla by vytvořit i menšinovou vládu* (iDNES.cz 23. 5. 2013)

Př. č. 114: *Barcelona může vyrovnat rekord, Valencia poskočila už na čtvrté místo* (iDNES.cz 26. 5. 2013)

Př. č. 115: *Cyklisté mohou ovlivnit budoucí trasy* (MFD 20. 5. 2013)

Př. č. 116: *Nešprechtíme. Přitom němčina může přinést práci* (MFD 17. 5. 2013)

Př. č. 117: *Mám rád, když je na mě tlak a můžu tým táhnout, říká hokejista Voráček* (iDNES.cz 2. 5. 2013)

Př. č. 118: *Automaty na vlakové jízdenky mohou vybuchnout, varuje německá policie* (iDNES.cz 30. 5. 2013)

¹³⁰ ŽAŽA, S.: Tzv. voluntativní (intenční) modalita. In *Čeština - univerzália a specifika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2000. s. 133.

Prostřednictvím modálního slovesa **moci** se tedy nevyklučuje ani realizace ani nerealizace děje, avšak spíše se předpokládá alternativa, že k realizaci něčeho dojde/došlo¹³¹. Titulek č. 115 bychom tedy mohli parafrázovat takto: *Cyklisté mají možnost ovlivnit budoucí trasy, ale ovlivnit je nemusí, pokud nechtějí, spíše se však předpokládá, že možnost využijí.*

V deagentních konstrukcích se místo reflexivní formy může se, používá modální výraz **dá se**, tento výraz však v korpusu nemá příliš vysokou frekvenci, vyskytl se pouze pětkrát. Pro představu uvádíme tři příklady.

Př. č. 119: *Zbytečná úmrtí. Rakovině se dá leckdy předejít* (MFD 21. 5. 2013)

Př. č. 120: *Dřív se chtěl vyrovnat otci. Ale dá se to překonat, říká Mečíř mladší* (iDNES.cz 3. 5. 2013)

Př. č. 121: *Český rozhodčí byl ve střetu zájmu na MS. Dalo se tomu zabránit?* (iDNES.cz 14. 5. 2013)

Objektivní možnost se vyjadřuje také pomocí negovaného slovesa *muset*, tedy modálním slovesem *nemuset*. Díky negaci se konateli náhle otevírá možnost volby, zda činnost realizovat či nerealizovat. Na rozdíl od verba **moci**, kdy se předpokládá spíše kladná alternativa, tak u slovesa *nemuset* se naopak předpokládá, že k realizaci obsahu predikátu nedojde. U př. č. 122 se tedy nepředpokládá, že když někdo nejezdí, že bude platit ručení, a to ani tehdy, má-li k tomu možnost. Využití tohoto prostředku však není tak časté, v korpusu se vyskytlo devětkrát.

Př. č. 122: *Nejezdíte? Ručení platit nemusíte* (MFD 15. 5. 2013)

Př. č. 123: *Soud o výroky z roku 1989: Někdejší studenti se nemusí omlouvat učitelé* (iDNES.cz 23. 5. 2013)

Př. č. 124: *Matka prodávala nezletilou dceru pánům, do vězení nakonec nemusí* (iDNES.cz 7. 5. 2013)

Další hodnotou možnosti je dovolení vykonat nějakou činnost. Dovolení vyjadřuje fakt, že došlo ke zrušení nějakého omezení realizovat/nerealizovat určitou činnost. Někdo

---

¹³¹ ŽAŽA, S.: Tzv. voluntativní (intenční) modalita. In *Čeština - univerzália a specifika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2000. s. 133.

tedy konateli vytvořil podmínky pro volbu mezi realizací a nerealizací jisté činnosti. Důležité také je, že konatel chtěl danou činnost realizovat/nerealizovat.¹³²

Z následujících příkladů je zřejmé, že původce děje nebývá totožný s původcem modality, avšak k této totožnosti přeci jen dojít v jistých případech může, a to tehdy zruší-li omezení k vykonání realizace predikátu sám konatel. V takovýchto případech se užívají zvrtná slovesa *dovolit si, troufat si* atd. Při analýze jsme však na podobný případ nenarazili. Subkategorie dovolení se nepříznačově vyjadřuje pomocí modálního slovesa **moci**, které se v korpusu objevilo desetkrát, anebo příznačově prostřednictvím modálního verba **smět**, to signalizovalo tuto hodnotu pouze třikrát.

Př. č. 125: *Policie na D8 škrtila značku, do Ústí se rázem **smí** jen devadesátkou* (iDNES.cz 11. 5. 2013)

Př. č. 126: *Muslimové **smějí** mít jen dvě děti* (MFD 28. 5. 2013)

Př. č. 127: *Sezonu v Kyselce zahájil sám Mattoni, lidé **mohli** do lázeňského parku* (iDNES.cz 18. 5. 2013)

Př. č. 128: *Fotbalový Pistorius! Mladík bez kotníku **může** hrát se zdravými* (MFD 14. 5. 2013)

Př. č. 129: *Cyklisté König a Bárta **mohou** jet Vueltu. Jejich tým dostal divokou kartu* (iDNES.cz 3. 5. 2013)

Př. č. 130: *Češi budou **moci** už brzy cestovat na občanku i mimo Evropskou unii* (iDNES.cz 2. 5. 2013)

Modální sloveso **smět** implikuje nevyločenost realizace obsahu predikátu a zároveň také obsahuje sémantický rys, že děj není nežádoucí. Naproti tomu nepříznačové verbum **moci** vyjadřuje pouze nevyločenost tohoto děje.¹³³ Př. č. 128 bychom tedy mohli parafrázovat takto: Mladík bez kotníků má dovoleno hrát se zdravými, ale nemusí ho využít. Při užití slovese **moci** se již neříká nic o faktické platnosti, ta vyplývá až z dalšího kontextu. V př. č. 125 a 129 je implikován podmět dané dispozice, v př. 125 je to škrtnutí značky a v př. č. 129 obdržení divoké karty.

Třetí subkategorii možnosti je schopnost, která podává informaci o tom, že konatel má jisté schopnosti (předpoklady), vrozené nebo získané, k realizace/nerealizaci nějaké

¹³² GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 162.

¹³³ BĚLIČOVÁ, H.: *Modální báze jednoduché věty a souvětí*. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 1983, s. 29, 33.

činnosti. Žaža říká, že schopnost je „jeden ze dvou případů (vedle kategorie záměru), kdy predikátor příznakově vyjadřuje, že modální dispozice může pramenit z vlastní vůle činitele děje.“¹³⁴ Grepl uvádí, že k základním prostředkům vyjádření schopnosti patří modální slovesa v širším slova smyslu *(ne)umět*, *(ne)dokázat* nebo *(ne)moci*.¹³⁵ Schopnost realizace děje/stavu je vyjádřen v titulcích č. 131, 133, 134 a 137, ve zbylých příkladech je vyjádřena neschopnost realizace obsahu predikátu. Jak je tedy zřejmé, ve všech předkládaných příkladech je původce děje shodný s původcem modality. Původce děje je také ve všech titulcích explicitně vyjádřen a zaujímá pozici subjektu.

Př. č. 131: *Delfíni se **umějí** s dětmi záhadně spojit a léčit je* (MFD 21. 5. 2013)

Př. č. 132: *Rathova spolupracovnice **neumí** vysvětlit, kde vzala na byt* (iDNES.cz 16. 5. 2013)

Př. č. 133: *Tlak? Hokej hrát **umíme**, tak musíme udělat medaili, věří Hanzal* (iDNES.cz 7. 5. 2013)

Př. č. 134: *Chorvatští vědci trénují včely na hledání min. **Dokážou** vyčenichat TNT* (iDNES.cz 21. 5. 2013)

Př. č. 135: *Nečas: **Nedokážu si** představit budoucnost bez Temelína* (MFD 24. 5. 2013)

Př. č. 136: *Policista zachránil batole v okně, opilou babičku **nemohl** probudit* (iDNES.cz 22. 5. 2013)

Př. č. 137: *Student **stihl** zachránit už dva životy. Pomohl motorkáři i spolužačce* (iDNES.cz 7. 5. 2013)

5.5.4 Záměr

Kategorie záměru vyjadřuje informaci o tom, že konatel se rozhodl k realizaci/nerealizaci nějaké činnosti. Záměr pochází pouze z vůle konatele a není ovlivněn žádnými vnějšími okolnostmi. Z grafu č. 5 je naprosto evidentní, že kategorie záměru se v rámci voluntativní modality vyjadřuje nejčastěji, vyskytla se ve více než polovině případů, konkrétně v 53 % titulků, které obsahovali modalitu.

Grepl v rámci voluntativní kategorie záměru rozeznává dva významy, a to „mít úmysl“ a „mít zájem (přání)“. Hodnota „mít úmysl“ vyjadřuje, že realizace/nerealizace děje

---

¹³⁴ ŽAŽA, S.: Tzv. voluntativní (intenční) modalita. In *Čeština - univerzália a specifika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2000. s. 138.

¹³⁵ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 163.

závisí pouze na vůli konatele, kdežto subkategorie „mít zájem (přání)“ vyjadřuje, že realizace/nerealizace zamýšlené činnosti není plně v kompetenci konatele děje, nezávisí pouze na jeho vůli.¹³⁶ Obě hodnoty jsou si však tak sémanticky blízké, že často není snadné je jednoznačně rozlišit.

Nejfrekventovanějším prostředkem k vyjádření záměru je modální sloveso **chtít**, o čemž svědčí také jeho vysoký výskyt v korpusu, celkem se v titulcích objevilo dvě stě osm výskytů. Benešová upozorňuje na to, že verbum **chtít** má dva významy, které je potřeba od sebe odlišovat, a proto mluví o výrazech **chtít_a** a **chtít_b**. **Chít_a**, které řadí autorka mezi modální slovesa, mají tyto vlastnosti: „je možná pouze infinitivní vazba, nikdy netvoří imperativ, při pasívní transformaci se nemění, nevyskytuje se v absolutním významu, lze ho zaměnit slovesem *hodlat*. Zatímco **chtít_b** je možné rozvíjet vedlejší větou nebo jménem, může tvořit imperativ, při pasívní transformaci mění význam, může se vyskytovat v absolutním významu a lze ho zaměnit například slovesem *přát si*.“¹³⁷ Výraz **chtít_a** odpovídá hodnotě „mít úmysl“ a **chtít_b** subkategorii „mít zájem (přání)“. Podle těchto kritérií jsme sloveso **chtít** přiřazovali k jedné nebo druhé hodnotě.

Analýza ukázala, že v rámci kategorie záměru se častěji vyskytla hodnota „mít úmysl“. Tato subkategorie nebyla signalizována pouze prostřednictvím modálního slovesa **chtít_a**, jež však bylo nejčastější, ale také prostřednictvím sloves **chystat se**, **nehodlat**, **odmítat**. Všechny vyjmenované výrazy se pojí převážně s infinitivem.

Př. č. 138: *Česká gumárny **chtějí** v USA, uvažují o továrně v Rusku* (MFD 10. 5. 2013)

Př. č. 139: *Pardubice se rozjely. Teď **chtějí** smést z cesty i třetí Sokolov* (MFD 11. 5. – 12. 5. 2013)

Př. č. 140: *Bayern Mnichov **chce** získat další hvězdu Dortmundu. Láká Lewandowského* (iDNES.cz 27. 5. 2013)

Př. č. 141: *Obhájci bývalých litoměřických soudců **chtějí** zpochybnit odposlechy* (iDNES.cz 21. 5. 2013)

Př. č. 142: *Naděje léčebny Vesny neumírá, do hry se **chystá** vstoupit prezident* (iDNES.cz 14. 5. 2013)

Př. č. 143: *Ukrajina **nehodlá** Tymošenkovou propustit* (MFD 4. 5. – 5. 5. 2013)

Př. č. 144: *Bylo by mu 116 let. Soud ho **odmítl** prohlásit za mrtvého* (MFD 2. 5. 2013)

¹³⁶ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 165-166.

¹³⁷ PANEVOVÁ, J. – BENEŠOVÁ, E – SGALL, P.: *Čas a modalita v češtině*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1971. s. 121.

Př. č. 145: *Kauza Litviněnko opět na scéně, Britové **odmítli** použít protiruské důkazy* (iDNES.cz 18. 5. 2013)

Př. č. 146: *Přednádraží **odmítá** opustit třicítka lidí, majitel podal trestní oznámení* (iDNES.cz 4. 5. 2013)

Ve všech těchto uvedených případech je původce děje totožný s původcem modality a je vyjádřen v pozici subjektu. V titulcích se slovesem **odmítat** (př. č. 144-146) se vyjadřuje negativní vztah původce děje k realizaci obsahu predikátu.¹³⁸

Volněji je možné k této hodnotě přiřadit také predikátory **pokusit se** a **snažit se**, které se pojí jak s infinitivem, tak s vedlejší větou s *aby*, a vyjadřují větší míru aktivity konatele.¹³⁹

Př. č. 147: *Tchán **se pokusil** zastřelit svého zetě* (MFD 6. 5. 2013)

Př. č. 148: *Banky **se snaží** ukončit nejméně úročené stavební spoření* (MFD 21. 5. 2013)

Subkategorie „mít zájem (přání)“ se v korpusu vyjadřuje prakticky jenom prostřednictvím slovesa **chtít_b**, pouze v jednom případě se vyskytl modální predikátor **mít zájem** (př. č. 154). V příkladu č. 149 má sloveso **chtít_b** souvětňnou strukturu, v níž vedlejší věta předmětná připojena spojkou *aby*. Toto verbum se většinou vyskytovalo ve formě indikativu, avšak v jednom příkladu se objevilo i v kondicionálu (př. č. 153).

Př. č. 149: *V Edmontonu všichni **chtějí, abych** reprezentoval, vypráví obránce Šmíd* (iDNES.cz 1. 5. 2013)

Př. č. 150: *Rybáři **chtějí** zpátky peníze za řádění kormoránů, vláda návrh odmítla* (iDNES.cz 2. 5. 2013)

Př. č. 151: *Konopí bude i pro osmnáctileté, dovážet ho zatím **chtějí** tři firmy* (iDNES.cz 13. 5. 2013)

Př. č. 152: *Chrudim zakázala podomní prodej. **Chce** to i Ústí* (MFD 3. 5. 2013)

Př. č. 153: ***Chtěl** bych Beethovena jen chvilku pozorovat při práci* (MFD 22. 5. 2013)

Př. č. 154: *Užhorod v interlize házenkářek? Tým ze zakarpatské Ukrajiny **má zájem*** (iDNES.cz 2. 5. 2013)

---

¹³⁸ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 165.

¹³⁹ ŽAŽA, S.: Tzv. voluntativní (intenční) modalita. In *Čeština - univerzálie a specifika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2000. s. 137.

Žaža tvrdí, že reflexivní formy slovesa *chtít/nechtít* a jim další podobné predikátory (ne)mít chuť, náladu, nutkání apod. stojí na pomezí hodnot „mít úmysl“ a „mít zájem (přání)“. „[...] vyjadřují spíš vnitřní impuls činitele děje než vědomý úmysl nebo přání.“¹⁴⁰ Ukázky takovéhoho užití uvádíme v př. č. 155-159.

Př. č. 155: *Zemanovi se nelíbí Putnova účast na Prague Pride, **chce se sejit s rektorem*** (iDNES.cz 19. 5. 2013)

Př. č. 156: *Julínek: Je to pro mě rána, **chci se očistit*** (MFD 15. 5. 2013)

Př. č. 157: *Šéfem OMV **se chce stát Singaporec Ng*** (MFD 15. 5. 2013)

Př. č. 158: ***Chci si dokázat, že na Méty mám, říká házenkářská brankářka Raníková*** (iDNES.cz 16. 5. 2013)

Př. č. 159: *Agresor hrozil expřítelkyni a jejím příbuzným smrtí. Pak **se chtěl podřezat*** (iDNES.cz 13. 5. 2013)

---

¹⁴⁰ ŽAŽA, S.: Tzv. voluntativní (intenční) modalita. In *Čeština - univerzália a specifika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2000. s. 137.

Závěr

V úvodu práce jsme vytyčili teoretická východiska k tématu práce, pokusili se definovat publicistický funkční styl a poukázali jsme na stále větší pronikání subjektivity do zpravodajských žánrů, dále jsme se snažili formulovat výpovědní modalitu a klasifikovat prostředky pro její vyjádření, všechny získané poznatky jsme pak využili při samotné analýze excerpovaného materiálu.

Při analýze jsme zkoumali projevy vyjadřování výpovědní modalily v titulcích Mladé fronty DNES a její internetové variace iDNES.cz, přičemž jsme se soustředili na projevy modalily epistémické a voluntativní. Z těchto dvou zdrojů jsme získali korpus o celkovém rozsahu 5081 titulků a pomocí obsahové kvantitativní analýzy jsme výsledky zkoumání zanesli do přehledných tabulek a grafů.

V předkládané práci jsme si vytyčili tři základní otázky, a to: Který ze dvou typů analyzovaných zdrojů obsahuje větší množství epistémické a voluntativní modalily? Který z daných dvou typů modalily se užívá v titulcích častěji? Který typ více ovlivňuje informační kvalitu?

Z tabulky č. 1 je naprosto zřejmé, že explicitně vyjádřená modalita se objevila celkem ve 12, 46 % všech titulků a větší počet byl zaznamenán v on-line průběžníku iDNES.cz, což je jistě způsobeno tím, že na webu do zpravodajství proniká publicistický přístup. U webových médií je také kladen větší důraz na potřebu zaujmout čtenáře, a tuto funkci autoři plní také prostřednictvím subjektivních postojů a hodnocení. Celkový nevelký výskyt modalily je způsoben charakterem titulků, protože v médiích se neobjevují pouze titulky dynamické, ale také statické, jež neumožňují kvůli chybějícímu verbu finitu modalitu vyjádřit. Dále jsme z analýzy zjistili, že mluvčí více využívají modalitu voluntativní, tedy modifikují výpověď z hlediska nutnosti, možnosti a záměru. Tento typ modalily se objevil skoro třikrát častěji, tzn. v 9,07 % titulků, naproti tomu jistotní modalita byla explicitně vyjádření pouze v 3,64 %. I přes to, že se dokladů voluntativní modalily vyskytlo v korpusu více, máme za to, že informační kvalitu ve větší míře přeci jen ovlivňuje modalita jistotní, protože, jak uvádí Běličová, volní vztahy jsou z hlediska postoje mluvčího nejméně modální.¹⁴¹

Z výzkumu také vyplynulo, že je potřeba odlišovat původce modalily, v případě voluntativní modalily také původce děje, od mluvčího. Titulky totiž často neobsahují pouze

---

¹⁴¹ BĚLIČOVÁ, H.: *Modální báze jednoduché věty a souvětí*. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 1983. s. 25.

postoje a hodnocení samotných mluvčích, ale objevují se i citace osob jiných, které pochopitelně také mohou obsahovat subjektivní modalitu, ale ta již nijak zásadně neovlivňuje objektivitu textu. Musíme však brát v potaz také to, že novináři do citátů občas sami zasahují. Z celkového počtu titulků, tzn. 633, obsahující jeden ze dvou typů modality, se citace vyskytly v celých 201 titulcích, což náhle snižuje počet titulků, které by mohly být ovlivněny přímo autorovými postoji. Nesmíme ale zapomínat na to, že autor může signalizovat nejistotu o platnosti/neplatnosti predikačního obsahu také prostřednictvím kategorie cizího mínění, které už je součástí epistémické modality. Cizí mínění se vyskytlo hned v 53 případech.

Co se týče jednotlivých kategorií modality, tak v rámci epistémické modality převažovalo vyjadřování nejistoty o platnosti/neplatnosti propozičního obsahu a v rámci modality voluntativní měla jasnou převahu kategorie záměru.

Tato dvě média jsme vybrali proto, že jsme chtěli potvrdit předpoklad, že on-line žurnalistika bude obsahovat větší množství subjektivních hodnocení a postojů než tištěný deník, a tato premisa se nám skutečně potvrdila. Vzhledem k nevelkému počtu modality v titulcích máme však za to, že celkovou objektivitu titulků ani v tomto případě nijak zásadně neovlivňuje.

Anotace

Autor: Bc. Petra Čepová

Název katedry a fakulty: Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Prostředky pro vyjadřování modálních významů v titulcích vybraného deníku (Srovnání internetového a tištěného periodika)

Means of expressing modal meanings in the titles of selected journals (A comparison of an online and a printed periodicals)

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Jindřiška Svobodová, Ph.D.

Počet znaků: 111 412

Počet příloh: 1 CD

Resumé: Diplomová práce se zabývá prostředky pro vyjadřování modalit v titulcích tištěného a internetového periodika, jejichž pomocí by mohli autoři vyjadřovat své subjektivní hodnocení, a tím narušit informační kvalitu předkládaných informací. Analýza prostředků epistémické a voluntativní modalit byla provedena na korpusovém materiálu, který byl excerpován z deníku MF DNES a jeho internetové variace iDNES.cz. Jednotlivé výrazové prostředky byly zkoumány pomocí kvantitativní obsahové analýzy.

Klíčová slova: publicistický styl, on-line žurnalistika, modalita, novinové titulky, subjektivita

Resumé: This thesis deals with the means of expressing modality in the titles of a printed and an online periodicals, with their support, authors could express their subjective evaluation, and therefore impair the informational quality of the presented information. The analysis of the epistemic and the voluntative modality resources was performed on a corpus of material, which was excerpted from the MF DNES journal and its internet variation iDNES.cz. The individual means of expression were examined by quantitative content analysis.

Keywords: journalistic style, online journalism, modality, headline news, subjectivity

Seznam použité literatury

- BARTÁČKOVÁ, K.: *Prostředky modalit v titulcích tištěných periodik*. Olomouc: Univerzity Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Katedra bohemistiky, 2013. 67 s. Vedoucí diplomové práce Mgr. Jindřiška Svobodová Ph.D.
- BARTOŠEK, J.: Novinové titulky. In *Jazyk a jeho užívání: sborník k životnímu jubileu profesora Oldřicha Uličného*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1996, s. 251-264.
- BARTOŠEK, J.: *Základy žurnalistiky*. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2002. 108 s. ISBN 80-7318-059-6.
- BAUER, J. - GREPL, M.: *Skladba spisovné češtiny*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. 367 s.
- BEDNÁŘ, V.: *Internetová publicistika*. 1. vyd. Praha: Granda Publishing, 2011. 210 s. ISBN 978-80-247-3452-1.
- BĚLIČOVÁ, H.: *Modální báze jednoduché věty a souvětí*. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 1983. 154 s.
- BURÁŇOVÁ, E.: Vztah mezi pravděpodobnostní, dispoziční a záměrovou modalitou. *Slovo a slovesnost*, 1979, roč. 40, č. 2, s. 98-101.
- ČECHOVÁ, M.: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV, 1996. 380 s. ISBN 80-85866-12-9.
- ČECHOVÁ, M. et al: *Stylistika současné češtiny*. 1. vyd. Praha: ISV, 1997. 282 s. ISBN 8085866218.
- ČECHOVÁ, M. et al: *Současná česká stylistika*. 1. vyd. Praha: ISV, 2003. 342 s. ISBN 8086642003.
- ČEJKA, M.: Adverbia jako postojové propoziční komentory: typ opravdu. *Slovo a slovesnost*, 1979, roč. 40, č. 3, s. 214-216.
- ČEJKA, M.: Postavení jistotní modalit ve struktuře výpovědi. In *Otázky slovanské syntaxe IV/2*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1980. s. 53-62.

- ČMEJRKOVÁ, S.: Výraz *myslím* v psaném a mluveném textu. In *Grammar&Corpora/ Gramatika a korpus 2007*. Praha: Academia, 2008, s. 325–344.
- DANEŠ, F. – HLAVSA, Z. – GREPL, M.: *Mluvnice češtiny*. Díl 3, Skladba. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. 746 s.
- DOKULIL, M.: K modální výstavbě věty. In *Studie a práce lingvistické I*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1954, s. 255–262.
- GREPL, M.: K podstatě modálnosti. In *Otázky slovanské syntaxe III*. 1. vyd. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1973, s. 23-38.
- GREPL, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. 2. opr. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 799 s.
- GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998. 503 s. ISBN 80-7198-281-4.
- GREPL, M.: Úvodní poznámky k tzv. jistotní modalitě. *Slovo a slovesnost*, 1979, roč. 40, č. 2, s. 81-87.
- GREPL, M.: Vyjadřování tzv. voluntativní modalit v novodobé češtině. *SPFFBU*, A 20, 1972, s. 143-150.
- HLAVSA, Z.: Modalitní funkce sloves „sentiendi“. *Slovo a slovesnost*, 1979, roč. 40, č. 2, s. 105-107.
- JÍLEK, V.: *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 120 s. ISBN 978-80-244-2218-3.
- JEDLIČKA, A. - FORMÁNKOVÁ, V. - REJMÁNKOVÁ, M.: *Základy české stylistiky*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970. 226 s.
- KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 604 s. ISBN 987-80-7106-484-8.
- KLÍMOVÁ, E.: *Otázky vztahu slovesného modu a modalit v italštině (na pozadí češtiny a angličtiny)*. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009. 211 s. ISBN 978-80-7248-541-3.

- KOMÁREK, M.: K jednomu funkčnímu rozdílu v soustavě partikulí. *Slovo a slovesnost*, 1979, roč. 40, č. 2, s. 139-141.
- KŘÍŽKOVÁ, H.: Větné typy a tzv. jistotní modalita. In *Studia Slavica Pragensia*, Praha: Univerzita Karlova, 1973, s. 107-114.
- MACHÁČKOVÁ, E.: K sémanticko-syntaktické výstavbě novinových titulků. *Slovo a slovesnost*, 1985, roč. 46, č. 3, s. 215-224.
- McQUAIL, D.: *Úvod do teorie masové komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 447 s. ISBN 8071782009.
- MICHÁLKOVÁ, L.: Novinové titulky před 20 lety a dnes. *Jazykovědné aktuality*, 2007, roč. XLIV, č. 1 a 2. s. 25-36.
- MISTRÍK, J.: *Štylistika*. 3. uprav. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1997. 598 s. ISBN 80-08-02529-8.
- OSVALDOVÁ, B. - HALADA, J. a kol.: *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. 256 s. ISBN 80-85983-76-1.
- OSVALDOVÁ, B. a kol.: *Zpravodajství v médiích*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 155 s. ISBN 80-246-0248-2.
- PALMER, F.: *Mood and modality*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. 242 s. ISBN 0521319307.
- PANEVOVÁ, J. – BENEŠOVÁ, E – SGALL, P.: *Čas a modalita v češtině*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1971. 169 s.
- REJZEK, J.: *Český etymologický slovník*. 2. vyd. Voznice: Leda, 2012. 752 s. ISBN 978-80-7335-296-7.
- SCHNEIDEROVÁ, S.: *Informace – text – kontext: nad současnou situací médií*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. 44 s. ISBN 9788024420592.
- SCHULZ, W. et al.: *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 2. přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 149 s. ISBN 80-246-0827-8.

SVOBODA, K.: K podstatě věty zejména z hlediska modálnosti. *Slovo a slovesnost*, 1966, roč. 27, č. 2, s. 97 – 103.

ŠMILAUER, V.: *Novočeská skladba*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1969. 574 s.

ŽAŽA, S.: K úloze tzv. větných adverbii při vyjadřování postoje mluvčího k propozičnímu obsahu. *Slovo a slovesnost*, 1979, roč. 40, č. 2, s. 135-138.

ŽAŽA, S.: K výrazovým prostředkům tzv. jistotní modality. *Slavica Slovaca*, 1972, roč. 7, č. 1, s. 54-57.

ŽAŽA, S.: Tzv. voluntativní (intenční) modalita. In *Čeština - univerzália a specifika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2000. s. 131-140. ISBN 80-210-2262-0.

Internetové zdroje:

HIRSCHOVÁ, M. – SCHNEIDEROVÁ, S.: Evidenciální výrazy v českých publicistických textech (případ údajně – údajný). In *Gramatika a korpus* [online]. 2012 [cit. 2014-04-13]. Dostupné

z: <http://www.ujc.cas.cz/miranda2/export/sites/avcr/data.avcr.cz/humansci/ujc/vyzkum/gramatika-a-korpus/proceedings-2012/konferencni-prispevky/HirschovaMilada_SchneiderovaSona.pdf . >

IVANOVÁ, M.: Epistemické funkcie evidenčných operátorov v slovenčine. In *Editori M. Ološtiak, M. Ivanová. Vidy jazyka a jazykovedy: na počesť Miloslavy Sokolovej* [online]. 1. vyd. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. ISBN 978-80-555-0341-7. [cit. 2013-12-01]. Dostupné

z: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Olostiak2/pdf_doc/14.pdf>.

IVANOVÁ, M.: Vznik evidenčných operátorov v slovenčine z hľadiska gramatikalizačnej teórie. In *Jazykovedny Casopis* [online]. 2012, roč. 63, č. 1, s. 31-52, ISSN 0021-5597. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <<http://www.degruyter.com/view/j/jazcas.2012.63.issue-1/v10113-011-0017-3/v10113-011-0017-3.xml>>.

KOMÁREK, M.: Proč média předstírají, že nepředstírají. *Literární noviny* [online]. 2013 [cit. 2013-11-19]. Dostupné z: <<http://www.literarky.cz/politika/rozhovory/13447-pro-media-pedstiraji-e-nepedstiraji>>.

Produkty a služby MF DNES [online]. poslední revize 2014 [cit.2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.mafra.cz/cs/default.asp?y=mafra_all%5Ccs_produkty-a-sluzby_mlada-fronta-dnes.htm>.

ŠMÍD, M.: Žurnalistika v informační společnosti: internetizace a digitalizace žurnalistiky. In *Pražské sociálně vědní studie* [online]. 2006 [cit. 2013-11-20]. <Dostupné z: http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/104_003_Smid.pdf>.

Zdrojová periodika:

Mladá fronta dnes. Praha: MAFRA, 2013, roč. 24, č. 101-126. ISSN 1210-1168.

IDNES.cz [online]. 2013 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <<http://www.idnes.cz/>>.